

TÜRKİSTAN

- SESİ -

YIL : 1

SAYI : 10 — 11

NİSAN — MAYIS 1957

İÇİNDEKİLER

<i>Doğu Türkistanın istiklâl dâvasının yeni durumu</i>	M. E. BUĞRA
<i>Türkistan (Şiir)</i>	Suphi TAŞKENT
<i>İslâm dünyasına bir çağrı</i>	M. E. BUĞRA
<i>İslâm Konferansına verilen muhtıra</i>	M. E. BUĞRA
<i>Ey vatan (Şiir)</i>	MUTLU
<i>Türkistan Tarihinde Son Yüzyıllar</i>	M. E. BUĞRA
<i>Ezici ayrılık (Şiir)</i>	M. E. BUĞRA
<i>Batı Türkistan ve siyasî taksimatı</i>	Yahya ÇAĞATAY
<i>Türkistan millî hareketlerinden bir parça</i>	Şir MEHMEN BEY
<i>İndonezya'da bizim dâva</i>	★
<i>Hicazdaki Doğu Türkistanlılardan bir heyet Çin Hariciye Vekili ile görüştü</i>	The Star and Stripes
<i>Balcivan (Şiir)</i>	★
<i>BABUR'den şiirler</i>	★

Vatan Bizimdir

Ulu vatan, arı toprak aziz Türkistan
Tarihidir acun için mukaddes destan
Medeniyet esasını acuna yayan
Türkistanı bize mengü vermiş yaradan
Tâ ezelden edebe bu vatan bizimdir

Yaşamışız binlerce yıl biz bu toprakta
Can vermişiz şan almışız biz bu toprakta
Yaradıldık hem gömüldük biz o toprağa
Tâ kıyamet hem yaşarız biz bu toprakta
Vatan bizim, vatan bizim, vatan bizimdir

Karga, Kuzgun bağ dalına gelip korsa da
Saksağanlar kekekleyip uçup gezse de
Köpek, kedi deliklerden geçip girse de
Bülbül buna şaşkın şaşkın bakakalsa da
Biz koğarız köpekleri vatan bizimdir.

M. E. BUĞRA

TÜRKİSTAN SESİ DERGİSİ

İdare Yeri :

Bahçelievler VIII nci Cad. 25/8 ANKARA - Tel : 33635

Abone şartları :

Yıllığı : Türkiye'de 8, Türkiye haricinde 16 liradır.

Gönderilen yazılar basılsın basılmasın geri verilmez.

Gelen yazıların mazmunlarını değiştirmemek şartıyla lüzum görülen düzeltmeleri yapmak ve yapmamak hakkı idaremizce mahfuzdur.

Basıldığı yer : Ayyıldız Matbaası - Tel : 17507 — ANKARA

Fiyatı 75 Kuruş

İmtiyaz Sahibi
ve
Mesul Müdürü
Mehmet Emin
BUGRA

TÜRKİSTAN SESİ

A Y L I K
İlmî ve Kültürel
D E R G İ

YIL : 1

SAYI : 10 — 11

NİSAN — MAYIS 1957

Doğu Türkistan'ın İstiklâl Davâsının Yeni Durumu

M. E. Buğra

Doğu Türkistan, geniş Türk yurdlarının en doğusunda bulunan bir parçası olup Çin hududuna bitişiktir. Bu memleket, bundan iki asır evvel Çin İmparatorluğunun genişleme ihtirasına kurban giden (Moğolistan, Tibet, Birmanya, Nepal, Hindçin ve Kore) gibi memleketlerden biridir. Çin imparatorluğu yıkıldıktan sonra Doğu Türkistanı milliyetçi Çin Cumhuriyeti bir miras olarak kendi toprağı saymıştır. Bu iki devre zarfında Doğu Türkistan Türklerinin hürriyet savaşları biri birinin ardı sıra devam edegelmiştir.

1949 dan beri Doğu Türkistan Türkleri, komünist Çinin askerî istilâsı ve kızıl Rusyanın iktisadî ve kültürel istilâsından ibaret olan iki müthiş belâ ile karşıkarşıyadır. Yurdun içinde olan kardeşlerimiz ve dışına çıkabilen bizler, bu ikiz kızıl istilâyâ karşı ölüm - kalım mücadelesi ile meşgulüz.

Bundan başka da Doğu Türkistanı ve hatta kendi anatoprağını bile kaybetmiş olan milliyetçi Çin de "Do-

ğu Türkistan Benimdir" diye ayak demektedir, ve gelecekte Çini komünistlerden kurtardıktan sonra burasını bir Çin eyaleti olarak eline geçirmek için şimdiden plân hazırlamış bulunmaktadır.

Biz ise milliyetçi Çinin bu plânına itiraz ediyoruz ve aynı zamanda mezkûr devlet ile Doğu Türkistanın hürriyetini bir garantiye bağlamak üzere yıllardan beri temas halindeyiz.

Demek oluyor ki hürriyet dâvamız halihazırda iki ayrı safha halinde yürütölmektedir. (1) Komünistlere karşı savaş, (2) Milliyetçi Çinle sulhane anlaşma teşebbüsü. Birinci safha başlangıçtan beri açık savaştır ve sonuna kadar yine açık savaştır ve başka çıkar yolu yoktur. İkinci safha ise Milliyetçi Çini sulha, insafa, insan haklarını hürmet etmeğe, müşterek Kızıl düşmana karşı mücadelede işbirliğine dâvet etmekten ibaret olup bu temasımız yıllardan beri sürüp gitmektedir. Biz bu dâvayı Milliyetçi Çin ile sulhane bir yol ile hal-

letmek arzusu ile son derece samimi bir yol tutmuş bulunuyorduk ve hatta neşriyatımızda da bu mevzu geniş yer vermemekte idik. İlkönce Çinin devlet adamları, resmî ve gayri resmî temsilcileri ile çok etraflıca konuşmalarda bulunduk ve bâzı devlet adamlarıyla yazıştığımız da vakidir.

Bu temaslar ilerledikçe Milliyetçi Çin devletinin başında bulunan şahsiyetlerinin fikirlerinde Doğu Türkistanın istiklâl dâvası mevzuunda bizim siyasî görüşümüzün mahiyetini anlamak ve Doğu Türkistanlıların bu dâva üzerindeki ciddiyetlerinin ölçüsünü bilmek temayülünün belirmiş olduğu anlaşılıyordu. Nitekim bir çok resmî ve gayri resmî Çinli şahsiyetler, bu dâvamızı Maraşal Çiang Kay Şeke resmen aksettirmemiz lâzım geldiği fikrini bize bildirdiler. Biz bunun üzerine son derece samimî bir lisanla bir muhtıra hazırlıyarak 1956 Ekim ayında Çinin Ankara Büyükelçisi eliyle Maraşal Çiang Kay Şeke gönderdik. Aradan bir müddet geçtikten sonra adı geçen elçilik kanaliyle muhtiramızın cevabını aldık. Biz de bu cevaba bir cevap verdik.

Muhtiramızda Milliyetçi Çin hükümeti tarafından Doğu Türkistanın istiklâlinin tanınmasını ve bunu ilân etmek suretiyle bu memleketin gelecekteki mukadderatının şimdiden garantiye bağlanmasını istemiştik. Buna karşılık olarak müşterek düşmanımıza karşı mücadelede Milliyetçi Çin ile aynı safta yer almağa amade olduğumuzu bildirmiştik. Milliyetçi Çin'den gelen cevapta ise Doğu Türkistanı bir Çin sömürgesi olarak tutulacağını tasrih edilmekte ve ancak Çinin komünist istilâsından kurtul-

masından sonra o memlekette bâzı islâhat yapılacağı vadedilmektedir. Bizim cevabımızda Milliyetçi Çinin aldığı bu durumun o devletin kendi siyasî menfatına aykırı olduğunu izah ettik ve Doğu Türkistan meselesinin hallinin gecikmesinin ancak bu meselenin sulhane yolla hallini güçleştirmeğe yarıyacağını açıkladık ve meselenin ciddiyetini hatırlattık.

Cevabımıza hiç bir cevap gelmiş değildir ve sonradan yapılan temaslar ile de hiç bir ilerleme kaydedilmemiştir. Bu durum karşısında muhacerette bulunan Doğu Türkistanlı topluluklar son derece müteessirdirler ve şu kanaati bir ağızdan izhar etmektedirler:

A. Çin'in Doğu Türkistan'daki emperyalist emellerinden Milliyetçi Çin hükümetinin hiç bir zaman vazgeçmeyeceği anlaşılış bulunmaktadır.

B. Doğu Türkistanın, Milliyetçi Çinin hakimiyeti altında bulunmadığı bu zamanlarda, Milliyetçi Çin devlet adamları bir yatıştırma siyaseti takibetmektedir, hakikî emeli ise Çin kıtası komünist istilâsından kurtulduktan sonra askerî kuvvete dayanarak Doğu Türkistanı tekrar bir Çin eyaleti haline sokmaktır.

C. Doğu Türkistanın istiklâl dâvasını Milliyetçi Çin ile sulhane yolla halletmek için gösterdiğimiz hüsnü niyet ve samimiliği Milliyetçi Çinin devlet adamları bir za'af alâmeti telâkki etmektedirler.

Doğu Türkistanın istiklâl dâvasını yürütmek mesuliyetini üstüne almış olan çevre, vatandaş kitlelerinin yukarıda izah edilmiş olan haklı kanaatlarına göre hareketlerini yeniden düzenlemek zorunda kalmış bulun-

maktadır. Yâni hiç olmazsa Doğu Türkistan istiklâl dâvasını Milliyetçi Çin şahsiyetleri ile yapılan bir kulis faaliyetini halinden çıkarmak ve hürriyetini arayan her 20 nci asır milleti gibi bu dâvayı daha aktif ve daha açık bir hale sokmak zarûretî hasıl olmuştur.

Bilindiği üzere asrımızda hürriyetlerine kavuşmuş olan ve yahut kavuşmak için çalışmakta olan milletlerin hepsi iş sahasına ilk olarak süli perverlik kapısından girmişlerdir ve hakim devletten hürriyetlerinin iadesini dostluk ve hatta kardeşlik lisanıyla istemişlerdir. Fakat hakim devlet, mahkûm milletlerin bu haklı isteklerini reddetmiştir. Mahkûm milletin de böyle bir redde karşı boyun büküp sustuğu hiç vaki değildir. Bilakis canlarından daha kıymetli gördükleri millî hürriyeti elde etmek için ne gibi fedakârlık lâzımsa onu seve seve yapmışlardır; yurdun içinde: hakim devletin idare mekânizmasını felce uğratan, iktisadî buhranlara sürükleyen ve daha başka müşkülât doğuran millî hareketlere tevessül etmişlerdir; kanlı ve kansız ayaklanmalar yapmışlardır; haricde ise dünya efkârı umumiyesine müracaat etmişlerdir, hakim devleti milletlerarası mahfillerde sorguya çekirmişler ve müşkül duruma sokmuşlardır. Nihayet hürriyet âşığı milletler, kendilerine benzeyen insanların kölesi olmak felâketinden kurtulmuşlar ve hür olmuşlardır.

Doğu Türkistan Türkleri, Çin boyunduruğu altına düştükleri 1760 yılından beri bu zalim sömürgeciliğe karşıkoymaktan biran bile geri durmamışlardır. Bugüne kadar şurada burada vukubulan küçük ayaklanma-

ları bir tarafa bırakalım, memleketin hepsini ve yahut büyük bir kısmını ölüm meydanlarına sürmüş olan büyük kurtuluş savaşlarının sayısı elliyi geçmiştir bulunmaktadır. Demek oluyor ki Doğu Türkistan'daki Çin sömürge idare tarihinin her 4 yılına bir hürriyet savaşı vakası kaydedilmektedir. Bu iki asır zarfında Doğu Türkistan 1820, 1860 ve 1933 te olmak üzere üç defa istiklâline kavuşmuştur. Evvelki ikisinde sayıca çok üstün Çin kuvvetlerinin saldırganlığı yüzünden ve son defasında ise kızıl Rus motorize kuvvetlerinin Çine yardımında bulunması yüzünden Doğu Türkistan Türklerinin hürriyetleri gaspedilmiştir.

Doğu Türkistan Türkleri, hürriyet savaşlarında ve Çin idaresinin çeşitli mezalimi altında sayısız can kaybına uğramıştır. Hürriyetlerini almaya kadar ve yahut bu memlekette bir tek Türk kalmayınca kadar hürriyet mücadelesine azmetmiş bir milletin fertleridir.

Doğu Türkistan Türkleri, halihazırda memleket içinde Komünist emperyalistlere karşı hürriyet savaşlarına bütün şiddetiyle devam etmektedirler. Memleket dışına çıkmış olanlar ise dahildeki kardeşlerini desteklemek üzere hür dünyada üzerlerine düşen vazifeleri ödemeye çalışmaktadırlar. Bu cümleden olarak neşriyat, seyahat ve saire usullerle yürütülen bu anti komünist hareketler hür devlet ve milletlerce takdir edilmektedir ve hatta Birleşmiş Milletlerin dosyasına girmiştir.

Milliyetçi Çin ile aramızdaki temasın yukarıda görüldüğü veçhile sevir durumunun hak ve adalet çığırının dışına çıkmak istidadını göster-

mesi dolayısıyla Doğru Türkistan muhacir toplulukları bu alandaki hareket hatlarını şu şekilde ayarlamak lüzumunu duymuşlardır:

1. Doğu Türkistan istiklâl hareketini yürüten çevre, Milliyetçi Çin ile sulhane hal prensipinden vazgeçmeyecektir. Ancak Milliyetçi Çin hükümeti sulhane teması kestigi takdirde Doğu Türkistan mümessilleri de temasa son vereceklerdir.

2. Dünyanın her yerinde bulunan Doğu Türkistan muhacir toplulukları, Komünist istilâsından anayurdu kurtarmak için bütün imkânlar-

dan faydalanarak tam bir birlikle mevcut hareketlerini daha da kuvvetlendirmeğe çalışacaklardır. Buna ilâve olarak ta Milliyetçi Çin tarafından Doğu Türkistanın gelecek bir zamanda işgal edilmesini önlemek için bütün Doğu Türkistanlılar şimdiden imkân dahilindeki tedbirlere başvuracaklardır.

3. Doğu Türkistanın hürriyet dâvasını basın ve diğer vasıtalar yoluyla hür dünyanın efkârî umumiyesine aksettirmeye çalışılacaktır.

4. Doğu Türkistanın hürriyet dâvası Birleşmiş Milletler merkezine arz edilecektir.

TÜRKİSTAN

Türk soyunun beşiği, Ey Anayurt Türkistan.

Tarih senden nakleder, her devirde bin destan.

Akınlarm kaynağı, Medeniyet ocağı:

Cengaverler diyarı, ilim irfan bucağı.

Atillâlar, Oğuzlar, Cengizhan'lar yatağı;

Ükelere nam salan, hakânların otağı.

Atasıdır Türk'lerin, topraklarında yatan;

Her Türk için Kâbe'dir, o kutsal Anavatan.

Kızıl bir alev sarmış, Anayurdu, koş, kurtar;

Ey! Ülküsü bir olan, Türk (Özbek, Kırgız,
Tatar).

Sinesinde yetişmiş, devirlerin hakânı;

Taşdığı asil kan işte onların kanı.

Her devirde mevcuttur, Türk nesline bin destan;

İstiklâlin yakındır, ey mukaddes Türkistan.

Ankara: 1 Haziran 1956

Miyan Abdussuphan

Suphi Taşkent

İslâm Dünyasına Bir Çağrı

(Mayıs 1957 de Arap Memleketlerini Ziyaretim
Sırasında Yayınladığım Broşür)

Ey Müslümanlar 50 Milyon Kardeşinizi Hatırlayın

Mehmet Emin BUĞRA

Kardeşler! Allah size iyilik versin! sömürgecilik tecavüzlerine karşı savaştınız ve müslüman kardeşlerinizi kurtarmak uğrunda mücadele ettiniz. Bunun eticesi olarak onlardan kimi kurtuldu ve kimi de inşaallah kurtulacaktır. İşte Fas, Tunus, Libya ve Sudan hamdolsun kurtulmuştur. Şurada Cezayir ve Filistin'in kahraman halkları hür kardeşlerine iltihak etmek için savaşıyorlar ve siz de onlara yardım olmak üzere mücadele ediyorsunuz. Allah müslümanlara yardım eder.

Sömürgecilik bâzı İslâm memleketlerinden gerilemiştir. Bu da hem Allahın inayeti ve hem de İslâm kardeşliğinin şurada burada kuvvet ve za'f farkına rağmen genel olarak yeniden dirilmiş olmasının neticesidir. Benim şuna iymanım vardır ki: asırlardan beri müslümanların arasında yayılmış olan tefrikadan Allah kurtarırsa hiç bir müslüman memleketi ecebebi sömürgeciliğinin altında kalmaz.

Hür müslümanların mücadele va zifelerinden ancak bir kısmını ödiye bildiklerine ve diğer kısmına hiç bir iltifat gösteremediklerine ve yahut gösteremediklerine çok esefle şahit olmaktayım. Çünkü Asya kıtasında

menfur sömürgecilik çeşitlerinden en şiddetlisinin altında en feci işkenceler çekmekte olan 50 milyon Müslüman vardır. Onlar da başka Müslümanlar gibi Allaha inanırlar, onlar da canlariyle, mallariyle, bilgileriyle ve sanatlariyle İslâmlığa başka müslümanlar kadar hizmet etmişlerdir. Onlar sömürgeciliğin baskılarını ve yabancıların zulümlerini yer yüzündeki her hangi bir müslüman milletten daha fazla çekmektedirler.

Kardeşler! sizin yalnız Araplık uğrunda mücadele ettiğinizi sanmıyorum. Çünkü Allah Müslümanları kendisinin idini olan İslâm uğrunda mücadele etmeğe emretmiştir. Yalnız Batı müstemlekeciliğine karşı savaşacağınızı da tahmin etmiyorum. Çünkü Batılı olsun ya Doğulu olsun her sömürgeciliğin hedefinin aynı şey olduğu herkesçe mâlumdur ki, o da milletleri köle yapmaktır. Bu cihetle Doğu sömürgeciliğinin Doğu'daki müslümanlara reva gördüğü zulüm ve işkenceleri hatırlamak ve başka müslümanlara da bunun mislini getirmek için çalışmakta olduğunu düşünmek, müslümanlar için zaruridir ve esir kardeşlerini kurtarmak ve kendilerini müdafa etmek üzere mücadele sahalarını genişletmeleri ica-

betmektedir.

5 milyon kilometre kareden fazla bir yer parçasının yüzünden İslâm dini yok olursa ve 50 milyon müslümana kıyamet olursa, sizin kalplerinizin titremeyeceğini asla zannetmiyorum. Çünkü bu facia (Allah korusun) bütün islâmlığın faciası olur ve İslâm dünyasının gövdesinden baş uzuvlarından birinin koparılması demek olur.

Biz, vatanımızın kurtulması uğrunda çarpışıyoruz. Bu vatan ise Türkistan, İdil - Ural, Kırım, Şimali Kafkasya ve Azerbacandan ibaret olup bildiğiniz gibi ahalisinin hepsi müslümandır.

Biz, sömürgecilere karşı mücadele ediyoruz ve bu sömürgeciler ise Rus ve Çindir, onların komünist olanı ve olmasını arasında bizce hiç bir fark yoktur. Çünkü her biri de bizim memleketlerimizi silâhla ve ateşle istilâ etmiştir, bizi köle yapmıştır, mukaddes dinimizi çiğnemıştır, haklarımızı gaspetmiştir ve aziz olan bizleri horlatmıştır.

Kardeşler! biz sizden, bizim memleketlerimizi kurtarmak için komşularınız olan memleketleri kurtarmak için yaptığınız mücadelenin mislini yapmanızı talep etmiyoruz. Çünkü bu, halihazırdaki imkânların dışındadır. Bizim sizden ricamız şudur: O islâm vatanını ve hakları gaspedilen o müslüman milletleri unutmayınız, o milletler hakkında konuşunuz, gazete ve radyolarınız vasıtasıyla onların musibetlerini yayınlayınız, dünyaca işidilen seslerinizle onların isteklerini destekleyiniz, kızıl sömürgecilerin kundakçıları tarafından ortaya atılan yalan ve yıkıcı propagandalara kolak

asmayınız. Vazifelerinizin en küçüğü bu değil midir?

Çarlık Rusyası tamamiyle yok olmuştur. Komünist olmayan Çin de Büyük Okyanusta bir adaya çekilmiş bulunmaktadır. Böylece o ikisinin vahşi sömürgecilik usulleleri, günahlarıyla beraber tarihe karışmıştır, fakat kötü izlerini bırakmıştır. Nitekim sömürgecilikleri asıl bakımından olduğu gibi durmaktadır. Fakat yeni komünist sömürgecilik usulü, selâflerinkine nispetle kat kat zalim ve feci olup eskiden başımıza gelen katliam, sürgün ve diğer zulümleri unutturacak derecededir.

Buraya gelince : Yani sömürgecilerden çekmekte olduğumuz mezalimin bir özetini arz etmek için müsaa-denizi rica ederim. Bundan maksadım, uzun zamanlardan beri dini ve hürriyeti uğrunda mücadele etmekte olan kahraman ve mazlum din kardeşlerinizin durumlarını anlatmaktır.

1917 bolşevik inkilâbı vukubulduğu sırada, Rus esareti altında bulunan memleketler ayaklanarak istiklâllerini ilân ettiler. Bu memleketler de şunlardır: Azerbaycan, Şimali Kafkasya, Kırım, İdil - Ural, Batı Türkistan (bunlar İslâm memleketleridir.), Polonya, Finlandiya, Baltık memleketleri, Ermenistan, Gürcüstan, Ukraina ve Beyaz Rusya. Bir kaç büyük devlet, mezkûr memleketlerin istiklâllerini tanımıştı ve bu tanıyanlar arasında Sovyet Rusya da vardı.

Bolşevikler, Rusyada ayaklarının istikrar bulduğunu ve kızıl ordunun teşekkülüyle tırnaklarının uzadığını görünce, mezkûr memleketlerin istiklâllerini tanıdığını inkâr ederek, bü-

tün kuvvetleriyle oralara saldırdılar. Anlaşıldığına göre: bolşeviklerin; mezkûr memleketlerin istiklâllerini tanımasının bir siyasî oyalamadan ibaret olup mezkûr milletlerin sınırlarını, uyuşturmak ve sonradan onları gafil avlıyarak büyük mukavemetle karşılaşmaksızın istilâ etmek emelini gütmüşlerdi. Fakat Kızılordu, Polonya, Finlandiya ve Baltık memleketleri gibi hariçten yardım alabilen memleketleri istilâ edemedi. Hariçten yardım alamayan memleketleri de yıllarca süren ve kan deryalarını akıtan çetin savaşlardan sonra istilâ edebildi.

Bundan sonra bolşevikler, "temizleme ameliyesi" adını verdikleri hareketlere başladılar. Bu işe ta günümüze kadar sürüp giden feci katliamlardan ibarettir ki 5 milyon müslümanın öldürülmesi ve milyonların da Siberyanın bilinmeyen bucaklarına sürülerek açlık, soğuk ve hastalıklarla ölmeye terk edilmesi ile neticelenmiş bulunmaktadır. Kırım yarımadası ve Şimali Kafkasyada yaşayan ve sayıca iki milyonu geçen müslüman ahalinin toptan sürgün edilmesi faciası hiç kimsenin meçhulü değildir.

Diğer taraftan bolşevikler, İslâm milletlerinin boyunlarındaki kölelik ve sömürge zincirlerini sağlamlaştırmak üzere, milletlerin istiklâl aşkının ve ecnebi boyunduruğundan kurtulma mücadelesinin kaynakları olan İslâm dini, millî hususiyetleri ve tarihî ananelerinden uzaklaştırmayı istihdaf eden aşağıdaki programlarını tatbika giriştiler:

DİNİ BASKI:

1. Bolşevikler, din derslerini yalnız mekteplerde değil evlerde bile ya-

sak ettiler. (Bak. Sovyet ceza kanunu maddé 121)

2. Bolşevikler, bütün İslâm medreselerini ve ibadet yerlerini müsadere ettiler. 80.000 büyük cami ve sayısız küçük meşitlerden ancak 500 tane cami ve meşit kalmış bulunmaktadır. Bu dinî müesseseler sine-mâ, tiyatro, ahır, silo ve meydanlara çevirilmiştir. 500 meşidin yerinde bırakılması da bolşeviklerin iddia ettikleri "din hürriyeti" ne delil olarak ecnebi seyyahlara göstermek içindir.

3. Sovyet memleketlerinde "Allahsızlar Cemiyeti" adı altında teşekkül eden guruplar vardır, komünist partisinin himaye ve direktifi altında çalışırlar ve her kasaba ve köyde şubeleri vardır. Bu grupların vazifesi, namaz, oruç, Kuran öğretme ve saire din ahkâmını menetmekten ibaret olup vazifelerini son derece vahşicesine ödemektedirler.

Bunların hepsine rağmen müslümanların ekserisinin dinlerine şaşılacak bir derecede sadık kaldıklarını görmekteyiz; dinî vazifelerini açık ve ya gizli surette ödüyorlar ve çocuklarına İslâm ahkâmını ve Kurani imkân nispetinde öğretmeye çalışıyorlar.

Birisi çıkıp ta diyebilirki "Bolşevikler, din öğretimi için Buharada "Mir Arap" medresesini açtırmışlardır ve bu medresede 400 kadar talebe İslâm ilimlerini okumakla meşguldurlar."

Bunun cevabı kısaca şudur: "Bu medresinin ders programına göre haftada ancak bir tane din dersi vardır, derslerin çoğu Arapça ve Farsça ve Rusça dil dersiyle siyasî derslerden ibarettir. Bundan şu anlaşılıyor

ki bu medreseyi açmaktan gaye ancak İslâm memleketlerine göndermek için casus yetiştirmektir.”

Değişmez hakikat şudur ki: komünizmin hedefi bütün dinleri yok etmektir ve bilhassa İslâm dini komünizm prensiplerine karşı en tehlikeli düşman sayılmaktadır. Lenin demiştir ki “Din, milletleri uyuşturan bir afyondur.” yine Lenin diyor ki: “Marksizm, hangi dine mensup olursa olsun mâbetleri ve bütün dinî müesseseleri, din liderlerinin ellerinde işçilerin ve çiftçilerin akıllarını uyuşturmak ve onları kendi menfaatları için istismar etmek için kullanan aletleri saymaktadır.” (Bak. Lenin Eserlerinin Toplamı, Moskava 1947)

MİLLÎ HUSUSİYETLER VE TARİHÎ ANANELER ÜZERİNDE BASKI

1. Bolşeviklerin geniş bir yalan propagandaları vardır ki: ‘Sovyet devleti, Sovyet birliğine dahil olan her milletin iç istiklâllerini tanır ve her millet aradığı hürriyete sahiptir’ diye iddia ederler. Hakikatta ise Bolşevikler bu propaganda perdesinin arkasında sömürgeciliğin en ağır cinayetlerini işlemektedirler. Şöyle ki: Milliyetinin dil yazı, vatan, kültür ve din birliği esasına kurulmuş olduğu açıkça belli olan bir milleti ele alarak, bu milletin kabile adlarına göre küçük parçalara ayırdılar ve silâh kuvvetine dayanarak her aşireti ayrı bir millet yaptılar. Bu yapmacık milletlerin her birine bir kukla Cumhuriyet şeklini verdiler, her kukla Cumhuriyeti Moskovadan tâyin edilen ve müsteşar adı verilen kimselerin çok şiddetli kontrolleri altına bıraktılar. Böylece Türkistandaki bir Türk milleti 6 millet haline sokuldu, İdil - Uraldaki bir Türk milleti 5 mil-

let yapıldı, Şimali Kafkasya’daki müslümanlar 10 dan fazla ufak milletler haline getirildi. Başkalarını buna göre tahmin edebilirsiniz. Hiç şüphesiz bolşeviklerin bu milletleri tanıması, ancak ve ancak millî birlikleri parçalamak yoluyla onları küçük lokmalar haline sokarak yutulmalarını kolaylaştırmak gayesine mebni idi. Yemin ederimki; Bolşeviklerin bu sömürgecilik tedbiri, Fransızların bundan önceki yıllarda Şimalî Afrika memleketlerinde tatbikini düşündükleri “Berberî yardımcılığı” projesinden daha feci bir tedbirdir.

2. İslâm tarihinin başlangıcından beri biz müslümanların millî yazımızın esası olan Arap harfleriyle yazı yazmayı Bolşevikler zorla lağvederek lâtin harfleriyle yazmaya zorladılar. Aradan bir kaç yıl geçtikten sonra lâtin harflerini yasak ederek Rus harfleriyle yazmaya mecbur ettiler ve bu her iki değişiklikte her kabile için öteki kabilelerin bilmedikleri bir kaç harf uydurdular. Rusların bu icraattan gayeleri, atalarımızdan bize miras kalan ve hepsi de Arap harfleriyle yazılı olan İslâm dinini silmek, millî tarihimizi unutturmak, millî edebiyatımızı unutturmak ve hepsinden feci olanı da bütün müslümanları ruslaştırmak idi. Bilindiği üzere sömürgeciler tarafından sömürge halkına karşı işlenen fenalıkların en kötüsü, onları müstevlilerin ocağında eritmeye yeltenmektir.

3. Bolşevikler, müslümanları atalarından miras aldıkları vatanlarından vahşî askerlerin süngüleri altında Siberya ve kuzey Rusyadaki insan ayağı girmeyen meçhul yerlere sürüyorlar ve yerlerine de Rus yerleştirir-

yorlar. Bolşeviklerin bu sürgün siyasetinden maksatları müslümanların millî varlıklarını yok etmek ve onları Rus milleti içinde eritmektir.

İşte Rus bolşeviklerinin istilâ ettikleri memleketlerde, sizin müslüman kardeşlerinize karşı yapmakta olduklarının özeti budur.

Komünist Çinin, Doğu Türkistanlı din kardeşlerinize karşı yaptığı mezalimin özeti ise aşağıdadır:

1931 de Doğu Türkistan müslümanları baştanbaşa ayaklanarak, Çin tarafından onların boyunlarına geçirilen sömürgecilik zincirini kırmağa azmetmişlerdi. Kahramanca savaşlardan sonra Çin kuvvetlerini yenerrek merkezî şehri olan Ürümçi'den başka bütün memleketi kurtardılar ve 1933 te Müslüman Cumhuriyet hükümetini ilân ettiler. Rus devleti, kendisinin sömürgesi olan "Batı Türkistan"ın yanbaşında müstakil bir genç İslâm devletinin kuruluşunu tahammül edemedi ve kurtulmuş olan müslâmanlara karşı askerî yardımda bulunmayı her taraftan kuşatılmış olan Çinli Valiye teklif etti. Çinli Vali, bu teklifi derhal kabul etti ve Çin hükümeti de teşekkürle bunu teyid eyledi. Bunun üzerine Rus motorize tümenleri, tank ve uçaklarıyla Doğu Türkistana girerek hürriyetçilere karşı saldırdı. Doğu Türkistan milleti de vatanını ve hürriyetini şiddetle müdafaa ederek ekserisi şehit veya esir düştü, ve az bir kısmı da komşu memleketlere iltica etti.

Böylece memleketi istilâ eden Rus tümenleri, ta 1941 e kadar memleketi Çinli Vali namına idare ettiler. Komünistler memleketi idare ederlerken milliyetçilerden ve din adamlarından 500.000 den fazla insanı hap

settiler ve bunlardan 200.000 den fazlasını türlü işkenceler altında öldürdüler. Ben, vatandaşlarımın öldürülmesi için kullanılan bu cehennem işkence aletlerinden 120 nevini 1946 yılında kendi gözlerimle gördüm. Bu müddet içerisinde komünistler, Doğu Türkistan halkına, yukarıda adı geçen memleketler ahalisine yaptıklarının hepsini yaptılar. Bu durum, ikinci dünya savaşında Almanların Rusya'ya hücumu hadisesine kadar sürdü.

Çing Kai Şek, bu fırsattan faydalanarak Rus kuvvetinin Doğu Türkistandan çekilmesini istedi. Rus kuvveti, bütün askerî tesisatı, fabrikaları ve petrol kuyularını tahribettikten sonra 1941 de çekildi. Çekilen Rus kuvvetinin yerini Çiang Kai Şekin kuvvetleri aldı ve bununla memleket, milletin siyasî ve kültürel varlığını tehdeden geri düşünceli başka çeşit bir emperyalizmin altına girmiş oldu. Bu zalim idareye karşı millet galeyana geldi ve şimal vilâyetler ahalisi, Çin kuvvetini müthiş bir hezimete uğrattı. Bu sırada Ruslar, ayaklanan halkın silâha son derece muhtaç olduğunu görerek, ticaret yoluyla silâh vermeye âmade olduklarını bildirdiler. Ayaklanma liderleri, ibtidaî maddelerin karşılığı olarak Rus silâhını aldılar. Rus silâhları gelmeye başlayınca silâhların kullanılmasını öğretmek ve buna benzer bahaneler ile çok sayıda Rus adamları geldiler. Rus adamlarının gizlice sızmaları devam etti ve çoğalarak askerlerin kumandasını ellerine aldılar.

İşte bundan sonra liderler uyanıdılar ve Rus tehlikesinin farkına vardılar. Liderler gizlice, Çiang Kay Şek'ten, Doğu Türkistana Çin himayesi

altında mühtariyet vermesi şartıyla sulh talebinde bulunmağa karar verdiler. Bundan maksatları iki şerrin ehvenini seçmek suretiyle Rus tehlikesinden kurtulmak idi.

Kremlin, bu gizli kararı haber alınca Nankindeki sefirine telgrafla "Doğu Türkistan halkıyla Çin hükümeti arasında sulh için aracılık yapmağa hazır olduğunu" bildirmesini emretti. Bu teklifi Çiang Kay Şek hemen kabul etti. 1946 da sulh akdedildi ve bu sulh mucibince bir karma hükümet teşkil edildi; âzaları, istiklâlcî Milliyetçi gurup mümessillerinden, Çin mümessillerinden ve Rus taraftarlarından müteşekkil idi.

Bu birbiriyle düşman guruplar arasındaki mücadele, kâh onun ve kâh bunun galip gelmesi suretiyle sürüp gidiyordu. Milliyetçi Çin, komünist Çine yenilince, Çiang Kay Şek, Ruslara kuyruk sallamanın faydalı olacağını sanarak milliyetçi vali Mesut Sabriyi azlederek yerine Rus ajanlarından biri olan Burhan Şehîdî adında birisini vali tâyin etti. Fakat bu tâyinin, Çiang Kay Şek tarafından Doğu Türkistan halkına karşı işlenen son cinayetten başka bir şey olmadığı sonradan anlaşıldı. Çünkü

Burhan, memleketin bir an evvel komünist istilâsı altına düşmesi için şeytancasına çalışıyordu. Nihayet: 1949 Eylül ayında komünistler memleketi istilâ ettiler.

Doğu Türkistanı komünist Çin istilâ edince Müslümanlar büyük bir heyecana kapıldılar ve istilâyâ karşı şiddetle mukavemet gösterdiler. Ha-

yin Burhan tarafından 1951 yıl başı münasebetiyle Ürümeçi radyosuyle verdiği beyanatına göre 1950 sonuna kadar şehit düşen mücahitlerin sayısı 122000 i; bulmuştur. Aldığımız haberlere bakılırsa ahali, bugüne kadar mukavemet hareketlerine devam etmektedirler.

Komünist Çinin Doğu Türkistanda yaptıkları icraat, Rusların Batı Türkistanda yaptıkları icraatın aynıdır (yukarıdaki satırlara bak.)

Hiç şüphesiz Doğu Türkistan müslümanları için en tehlikeli olanı, Komünist Çinin bu memlekete, Çinli coloni göçmenleri sevketme plânını tatbik etmesidir. Bundan güdülen gaye, Doğu Türkistanda Çinli nüfusunu çoğaltmak, müslümanları akaliyet haline getirmek ve gitgide büsbütün yok etmek ve nihayet bu İslâm vatanını halis bir Çin ülkesi haline sokmaktır. Nitekim Komünist Çin, geçen 7 yıl içerisinde Doğu Türkistana 1500.000 Çinli getirmiş ve onları müslümanların evlerine yerleştirmiş ve müslümanlardan müsader edilen araziye e dinî müesseselerin bütün evkafını onlara dağıtmıştır. Ürümeçi radyosunun yakındaki bir yayınına göre, Komünist Çin hükümeti bu yıl içerisinde Doğu Türkistana yarım milyon Çinli getirmek plânını hazırlamıştır. İşte Komünist Çin, bu sömürgecilik plânını bütün dünyaca misli görülmiyen bir vahşilik ile tatbik etmektedir. Yareb! bizim hamimiz sensin, dinsizlere karşı bize yardım eyle.

İslâm Konferansına Verilen Muhtıra

Sayın Genel Sekreter,

İslâm Dünyası Konferansı Merkezi Kahire,

Bütün dünya müslümanlarının sözbirliğini temin için bütün emeğini sarfedecek olan İslâm Dünyası Konferansı Genel Sekreterliğinin kurulmuş olması münasebetiyle halis, sevincimizi sunmak bizim için zevkli bir vazifedir. İnşallah bu müessesenin bütün müslüman milletlere şümüllü bir menfaat sağlamasını kuvvetle temenni ederiz.

Gerçekten şayanı teessüftür ki bütün İslâm dünyasını acı hadiselerin bulutlarıyla kaplanmış görmekteyiz. Hür olsun veya köle olsun her müslüman milleti, kendisinin varlığını tehdit eden tehlikelerle sarılmış ve envai müşkillerin yükleri altında kalmış görüyoruz.

İslâm Dünyası Konferansı, bütün müslüman milletlerin sözbirliğini temin ve umumî müşkillerine bakmak vazifelerini boynuna almış bir müessesedir.

Bu itibarla İslâm dünyasının büyük bir bölgesindeki gerçek ahvalini zatîalimize hülâsaten arz etmeyi bir vazife bilmekteyiz. Bu bölge ise Azerbaycan, Şimalî Kafkasya, Kırım, İdil - Ural, Batı Türkistan ve Doğu Türkistan memleketleri olup oralarda 50 milyon müslüman yaşamaktadır. Ayrıca diğer bir vazifemiz de halihazırda imkân dahilinde olan bâzı bir tedbirlerin alınmasını sizden rica etmektedir.

AHVALİN HÜLASASI :

Bilindiği üzere mezkûr memleketler 10 veya daha fazla aşırdan beri İslâm memleketleridir. Bu memleketlerin ahali, fütuhatlarıyla, ilimleriyle ve kültürleriyle İslâm dinine çok büyük hizmetlerde bulunmuştur. Bu memleketlerde yaşayan milletlerin İslâm tarihinde büyük şevketlere sahip olan devletleri vardı. Bu milletlerin arasına ihtilâf düştükten ve kuvvetleri zaıfladıktan sonra 18. asrın başlarından itibaren Kuzey ve batıdan Ruslar tarafından ve doğudan da Çinliler tarafından sömürgecilik hücumlarına mâruz kalmışlardır. Nihayet 19. asrın son yarısında bu memleketlerin hepsine düşman istilâ etmiştir. İstilâ hadisesinden sonra, bu memleketlerin müslüman ahali gasp edilen haklarını geri almak için düşmanlarıyla çarpışıyorlardı. Bu milletlerin bazısı bir kaç kere hürriyetlerini elde ettiler. Fakat düşmanlarının sayıca ve silâhça üstün olmaları yüzünden istiklâllerini muhafaza edemediler.

1917 bolşevik inkılâbı vukubulunca mezkûr milletler ayaklanarak istiklâllerini ilân ettiler ve bu istiklâli bolşevik Rus devleti ve bir kaç Avrupa devletleri tanımışlardı. Lâkin bolşeviklerin ayakları idare sandalyası üzerinde istikrar bulup kuvvetleri sağlamlasınca mezkûr müstakil milletlere karşı yüzlerindeki maskeyi atarak saldırmağa başladılar ve yıllarca süren şiddetli çarpışmalardan sonra istilâ ettiler.

Doğu Türkistana gelince: Bu memleket 1760 tan beri Çin kuvvetleri tarafından istilâ edilmekte idi. Fakat bu memleketin ahalisi olan müslümanlar hürriyetlerini geri almak için durmadan çarpışıyorlardı. Bu iki asıra yakın müddet içinde bu memlekette 52 defa büyük kanlı ayaklanma vukubulmuştur ve üç defa istiklâllerini elde etmişlerdir. Fakat maalesef bu istiklâl, düşmanın çokluğu yüzünden devam edememiştir. 1949 Eylülünde Doğu Türkistan Komünist Çinin istilâsına uğramıştır.

Adı geçen memleketlerin bolşevik Rus ve Komünist Çin'in istilâsı altına düşmesi kolay olmamıştır. Bu memleketlerin ahalisi müdafa savaş meydanlarında ve kızıl cellatların temizleme ameliyelerinde ve sunî açlık vahşetinde olmak üzere 5 milyon kurban vermişlerdir ve bu facialardan sonradır ki komünist istilâsı bu memleketlere yerleşebilmiştir. Bundan sonra bu iki devlet, görünüşü serap ve içyüzü azap olan bir takım siyasî tedbirler almışlardır. (Bu tedbirlerin bazı tafsilâtını ilâhik sunulan büroşürde izah ettik.)

ALINMASINI RİCA ETTİĞİMİZ TEDBİRLER:

I. Hakikatları keşif ve şimdiki ahvali müşahede maksadı ile mezkûr memleketlere bir heyetin yollanması.

Heyetin çalışmalarında muvaffak olması için aşağıdaki fıkraları size arz etmeyi zarurî bulmaktayız:

A. Kızıl sömürgecilik tarafından ecnebi ziyaretçilere karşı kullanılması âdet olan bâzı gösterişler ile heyetin aldatılmasına imkân bırakmamak

üzere heyetin uzman ve tecrübeli üyelerden teşkil edilmesi,

B. Ziyaretler programının heyetin kendi tarafından hazırlanması,

C. Heyetin yerli hükûmetlerin memurları tarafından hiç bir kontrola tabi tutulmadan millet efradı ile serbestçe temasta bulunması,

D. Heyetin, şimdi içinde bir tane bile müslüman bırakılmıyan Kırım ve Şimalî Kafkasya gibi İslâm memleketlerini gezmesi ve bu memleketlerden sürülmüş olan o milyonların uğradıkları âkibetler hakkında bilgi edinmek için çalışması,

E. Komünist sömürgeciliği tarafından o talihsiz milletlerin dinine, millî kültürüne ve siyasî hukukuna zorla konmuş olan kayit ve zincirlere heyetin mümkün olduğu kadar dikkat etmesi,

F. Sömürgeciler tarafından eğlence yerleri, ahır, kışla ve saire haline sokulmuş olan onbirlerce cami ve dinî müesseseler hakkında heyetin halktan soruşturmalar yapması,

G. Yukarıda zikri geçenlerden daha tehlikeli ve daha acı bir hakikat vardırki: Rus ve Komünist Çin hükûmetleri, Müslümanları kendi memleketlerinden Siberya, Kuzey Rusya ve saire yerlerdeki meçhul bölgelere sürmekte ve onların yerlerine Batıda Rus ve Doğuda Çin göçmenlerini yerleştirmektedirler. Heyetin bu facialar hakkında bilgi edinmek için çalışmasını bilhassa rica ederiz.

2. İnşallah heyetin bu vazifesinde muvaffakiyet elde etmesinden sonra, İslâm Dünyası Konferansı tarafından Rus ve Çin hükûmetleriyle temasa geçilmek suretiyle şu meselelerin halli için çalışılmasını rica ederiz:

A. Din dersleri hürriyeti, envai ibadetler hürriyeti, kapatılan cami ve medreselerin yeniden açılma hürriyetini içine alan bir din hürriyetinin temini,

B. Basın hürriyeti ve millî kültür hürriyetinin temini. Rus alfabesinin zorla kabul ettirilmesinden önce millî yazımızın esası olan alfabe ile yazma hürriyeti de millî kültür hürriyetinin içine girmelidir.

C. Müslümanların kendi memleketlerinden sürülmesinin durdurulması,

D. Müslümanların memleketlerine Rus ve Çin göçmenlerinin sevkedilmesinin durdurulması,

E. Memleketlerinden sürülmüş olan müslümanların kendi memleketlerine iadesi.

Çalışmalarınızın muvaffakiyetle süslenmesini Allahtan dileriz.

17 Haziran 1957

Mehmet Emin Buğra

Sabık Doğu Türkistan Genel Vali Muavini ve Milliyetçi Parti Başkanı

Ey Vatan

Sultan Hüseyin Baykara'nın
Aziz Ruhuna İthaf

Çün firâkın oduna oldum giriftâr ey vatan,
Mecnûn u Ferhad'a döndüm, ol haberdâr ey vatan.
Düşmüşüm Moskof elinden firkatın sahrâsına,
Etme sırrımı cihân ehline izhâr ey vatan.
Neyleyim çarh-ı felek etvar u efâh budur,
Hasretinden oldu güller bağrıma hâr ey vatan.
Eylerim her gün tazarru Hakk - Ta'âlâ bâbına,
Çün kelâm-i vahdeti etmiştim inkâr ey vatan.
Hamdu-lillâh oldu ilhâm-ı ilâhi dün nasip,
Dinle, şerh edim, ferâmuş etme zinhâr ey vatan:
Eylese millet te'âli vahdet üzre, bil o dem,
Tanrı iütfeyler felâhin, hem olur yâr ey vatan.
Ger o sâat bâde-i vaslin içip medhûş u mest,
Teslim-i ruh eylesem, şekvâ bana âr ey vatan.
Görmese Mutlu necâtın, senden eyler bir niyâz,
Gözlerin â'mâkına et hâkin isâr ey vatan.

MUTLU

Türkistan Tarihinde Son Yüzyıllar

(VIII)

(Bölüm : II Doğu Türkistan'da Çin İstilâsı)

M. E. BUĞRA

Yukarıda kısaca belirtildiği veçhile (bak. sayı 2) Çin İmparatoru Çi-en Lung, Kalmak prensi Amursana'ya yardım adı altında Doğu Türkistana iki yoldan Çin ordularını sevk etmişti ve bu ordunun Doğu Türkistana girmesi 1755 de vukubulmuştur. Amursana'nın rakibi olan Davaçı, önemli bir savaşa cesaret edemiyerek Kûça'daki valisinin yanına kaçtı. Bu suretle Tanrı dağlarının kuzeyindeki bölgeler Amursana ile onun hamisi olan Çin kuvvetlerinin eline geçti. 1756 nın başında Doğu Türkistanın Güney kısmı (Altışehir bölgesi) ni istilâ etmek için harekete girildi ve yukarıda zikrolunan hadiselerle dolu istilâ vukubuldu (bak. sayı 2, S. 22 ve 23)

İstilâ işi biter bitmez Çin Ordusunun Amursana'yı bir kukla yapmak ve Doğu Türkistanı bir Çin sömürgesi haline sokarak orada yerleşmek niyetinde olduğu anlaşıldı. Bunun üzerine Amursana, kendisine Çin yardımının artık bitmiş olduğunu ileri sürerek Çin ordusunu geri dönmeğe dâvet etti. Çin Başkumandanı ÇaoHui, ise buna kulak asmadı ve tahakküm yoluna sapınca Amursana, her yerde dağılık bulunan Çin askerlerini yok etmek için savaşa başladı

ve Çin ordusunun büyük kısmı yok edilince Çao - Hui, yanındaki askeri ile Çine çekildi.

Amursana ve Çin tarafından Altışehir hükümdarı olarak tâyin edilen Burhaneddin Hoca, Kalmak ile Çin arasında vukubulan bu kargaşalıktan faydalanarak istiklâl ilân etti ve Altışehir bölgesindeki bütün Kalmak ve Çin asker ve memurlarını yok ettirdi. Bundan sonra Burhaneddin Hoca Altışehir halkından bir ordu teşkil ederek Kûça şehrinde ordugâhını kurarak müdafa hazırlığında bulundu.

1757 de Çien - Lung, büyük bir Çin ordusunun başına yine Çao-Hui'yi başkumandan tâyin ederek Doğu Türkistana gönderdi ve bir yıl önce öldürülmüş olan Çin askerlerinin öcünü almak üzere Doğu Türkistanda her önüne gelen insanı öldürmek emrini verdi. Amursana, Çin ordusuna şiddetle karşı koymakta idi, fakat Çin ordusuna mütemadiyen imdat gelmekte ve savaş sürüp gitmekte idi. 1759 da Kalmaklardan Dörbüt ve Hoşut aşiretlerinin Çin tarafına geçmeleri Amursananın kuvvetinin bozguna uğramasına sebebiyet verdi. Bunun üzerine Amursana, kendi tarafında kalan halktan bir kaç bin aile ile beraber Yedisu bölgesindeki

Kazak başbuğlarından olan Abilay Hana iltica etti ve orada kuvvet toplanarak tekrar savaşa başlamak için çalışmaya başladı. Fakat Abilay Hana'nın Çin ile dost olduğunu ve kendisini yakalılarak Çinlilere teslim etmek için çalışmakta olduğunu duyunca Siberya'ya kaçarak Ruslara iltica etti ve orada çiçek hastalığına tutularak öldü. Çao-Hui Tanrıdağlarının kuzey bölgelerinde Kalmak olsun veya Türk olsun kadın, erkek, büyük küçük bütün halkı katliama tabi tutarak mâsum halkı öldürmek suretiyle bu bölgeleri insandan boşalmış bir hale getirdi. 1759 Eylül tarihli resmi rapora göre bu katliamda öldürülen Türkistanlıların sayısı 1200.000 kişi idi. Amursana ile beraber Kazak ülkesine kaçan ve sonradan Kırgızlara iltica eden, 10.000 kadar Kalmak kurtulmuştur. Çao-Hui, 1759 da Amursanayı mağlup ettikten ve katliamları sona erdirdikten sonra Başkumandan ve Askerî vali oldu ve İli havzasının en büyük şehri olan Gulca'yı Doğu Türkistanın merkezi yaptı.

Altışehir karşı Çin istilâ hareketleri aşağıdaki suretle cereyan etmiştir : 1758 de Çao-Hui, önce Yahşang adında bir Çinli kumandanı bir miktar askerle Altışehir yolladı ve Küçada Burhaneddin Hocanın ordusu bu Çin ordusunu bozguna uğrattı. Aynı yıl içinde Cu-Ru-İ adında bir Çin kumandanı Altışehir hücum etti, fakat o da Küça yakınlarında vukubulan savaşta mağlûbiyete uğratarak geri çekildi.

Bu hadiseler cereyan ederken Altışehirden daha feci hadiseler oluyordu. Bu cümleden olarak: Burhaneddin Hoca tarafından yok edilmiş olan Kara takyalı hocaların taraftar

ları her yerde isyan ve sabotaj hareketlerine girişmekte idi. Burhaneddin Hoca da bu isyanları bastırmak için müthiş zulumlara başvurmakta idi. Bu vakalar Burhaneddin Hocanın günden güne zaif düşmesine sebep oluyordu. Altışehirli bazı ileri gelen şahsiyetler, Burhaneddin Hocanın Çinlere ergeç yenileceğinin muhakkak olduğunu tahmin ediyor e Burhaneddin Hocanın yenilmesinden sonra Altışehir halkının da Kuzey bölgeler halkı gibi Çinliler tarafından katliama uğrıtacaklarına muhakkak nazariyle bakıyorlardı. İşte bu düşüncede bulunan bir çok şahsiyetler, yurttan kaçmak ve Çinlilere sığınmak çarelerini arıyorlardı. Bu cümleden olarak, Hotenli Hoşkepek, Dihkan, Aksulu Alishir, Küçalı Hoca Si beyler ve başka bir çok şahsiyetler kaçarak, çoktan Çine itaat ederek VANG (prens) ünvanına nail olmuş olan Kumul beyi Übeydullah Tarhan'ın yanına gittiler. (bu Übeydullah Tarhan yukarıda adı geçen İlyas Ong'un neslinden idi - bak. Sayı I. S. 4). Übeydullah Tarhanın takdimi üzerine İmparator Çien Lung, mezkûr beyleri kabul etmiş ve her birini Vang (birinci derece prenslik) ve yahut Gung (ikinci derece prenslik) ünvanlarıyla taltif etmiş ve Doğu Türkistanın henüz istilâsı altına düşmemiş olan Altışehir bölgesi halkının Çin ordusuna mukavemet etmemesini ve bu takdirde katliamdan kurtulacağını temin etmek üzere bu beyleri geri göndermiştir. Bu beyler Çin ordusunun işgali altındaki yerlere gelerek oradan gizlice Altışehir adamlar yollıyarak halkın mukavemet hislerini gevşetmekte büyük muvaffakiyet kazanmışlardır.

Böylece Altışehir Türklerinin çok

ağır durumlarda bulunduğunu anlıyan Çin başkumandanı Cao Hui, 1760 yılı büyük bir ordu ile yola çıktı. Kûçada büyük bir mukavemetle karşılaştı. Burhaneddin Hocanın Kûçadaki ordusu ve halk şiddetli savaşırdan sonra üstün Çin kuvveti karşısında meydan savaşından vazgeçmek zorunda kaldılar. Ordu ve bir kısım halk şehir içine çekildiler ve müdafaa koyuldular. Çin ordusu şehri kuşattı. Bu sırada Burhaneddin hoca 10.000 kişilik bir kuvvetle Kaşğardan Kûçaya geldi, fakat şehirdeki kuşatılan kuvvetle irtibat temin edemedi, Çin kuvvetiyle ayrıca savaşa girişti, yenilgiye uğrayarak Aksuya çekilmek zorunda kaldı. Burhaneddin Hocayı yenen Çin ordusu şiddetli baskınlar neticesinde şehre girdiler ve katliama koyuldular. 10000 dan fazla insan bu katliama kurban gitti.

Burhaneddin Hoça Aksuda müdafaa tertibatı alırken Kaşğardaki Karatakyahılar ve Çin taraftarları isyan çıkararak şehri istilâ ettiler. Bu durum karşısında Burhaneddin Hoca Yarkend'e çekildi ve oraya bir miktar kuvvet topladı. Çao Hui, Aksuyu savaşırsız işgal etti ve orasını bir hareket üssü haline soktu. Çao Hui, ordusunun suvari kısmının başına geçerek Yarkend'e bir yıldırım yürüyüşü yaptı. Fakat Burhaneddin Hoca uyanıktı, şehrin dışında Çin suvarilerini pusuya düşürerek müthiş bir zayiata uğrattı. Çao Hui, Aksuya çekilerek Çinden arka arkaya gelen imdat kuvvetlerini topladıktan sonra Yarkend'e yürüdü. Savaştan yorgun düşen Burhaneddin Hocanın ordusunun mühim bir kısmı Çinlilere teslim oldu ve Hoca Hotene gitti, orada acele olarak topladığı acemî ve derme çatma kuv-

vetin başına geçerek müdafaa savaşına atıldı, fakat bu derme çatma kuvvet dağılıverdi. Burhaneddin Hoca ailesi ve bir miktar maiyetiyle beraber çekilerek Bedahşan emiri Sultan şaha iltica etti. Hoten ve Yarkend halkı önemli mukavemet gösteremedi ve böylece Çin istilâsı tamamlanmış oldu. Burhaneddin Hocanın Bedahşan ve saire komşu müslüman memleketlerden kuvvet toplayarak tekrar kurtarma savaşına girişeceğini bilen Çao Hui, Bedahşan hududuna ordu sevketti ve yukarıda adları geçen Hoca Si, Hoşkepek ve Dihkan beyler başta olmak üzere bir çok ileri gelen adamları Bedahşana gönderdi, oraya iltica etmiş olan Burhaneddin Hoca ve maiyetini esir alarak geri getirmek ve yahut onların başlarını getirmek emrini verdi, eğer bu emri yerine getirmezlerse onların rehin olarak kalan ailelerini öldüreceğini ve eğer Bedahşan emiri mâni olursa Bedahşana Çin ordusunu sevk ederek orasını da istilâ edeceğini ihtar etti. Mezkûr beyler Bedahşana vardılar ve Çao Hui'nin mektubunu Sultansaha sundular. Sultansah müthiş bir korkuya kapılarak Burhaneddin Hocayı ve ailesine mensup olan sekiz kişiyi mezkûr beylere teslim etti. Yolda gelirken bu beyler, hocaları diri olarak Çinlilere teslim etmemeğe karar verdiler ve Pamir yaylasında hocaların başlarını keserek Çao Hui'ye getirdiler.

Bu istilâ sırasında Kûça katliamından sonra ne kadar Türkün şehit düştüğü hakkında ilgimiz yoktur. Fakat Çao Hui tarafından Çien Lunga sunulan 13 Eylül 1760 tarihli raporda beyan edildiğine göre Altışehirden Çine sürülmüş olan esirlerin sayısı

12500 kişi idi. Ninghsia eyaletine bağlı olan Alaşan b6lgesinde yaşamakta olan T6rklerin, bu s6rg6nlerin torunları oldukları s6ylenmektedir.

Çin h6k6meti, Doğu T6rkistani istilâ ettikten sonra tutmuş olduğu dehşet verici s6m6rge siyasetinin kısa bir tablosu aşağıdadır:

I. Mançurya'daki, Mançur, şibe ve solan aşiretlerinden ve Çinlilerden onbinlerce aileyi Doğu T6rkistana sevk ederek bunların erkeklerini daimi asker olarak teşkilâtlandırdılar ve bu askerlik vazifesi babadan çocuğa intikal ediyordu. Bu teşkilât, Osmanlılar devrindeki SİPAHİ ocaklarına benziyordu. Bu askerlerin hizmetine karşılık olarak onların yerleştikleri b6lgelerdeki halkın arazisi onların m6lki sayılır ve halk ise k6le gibi bu eraziyi onlar için ekip bimeğe mecbur edilirdi. Bu daimi askerlere T6rkler umumî olarak Çempen derlerdi.

2. Çin içerisinde Çin devletine karşı isyan eden Tungan (Çinli M6sl6man) lardan onbinlerce aileyi Doğu T6rkistana s6rm6şlerdi. Bundan başka da Çinli haydut ve kanun dışı inamlardan 100.000 den fazla insanı Doğu T6rkistana s6rm6şlerdi. Bu iki g6men toplulukları da Doğu T6rkistanda Çinin ikinci sınıf askeri sayılırlardı ve silâh taşırlardı, b6y6k imtiyazlara sahip idiler.

3. Yerli T6rklerden Çine sadakat g6sterenlerden bir feodal sınıf yaratıldı. Bunlar iki tabakadan ibaret olup birinci tabakası Vanđ (birinci dereceli prens) ve yahut Gung (ikinci dereceli prens) 6nvanlarına hayiz idi-

ler. Bunlar doğrudan doğruya Çin imparatoruna bağlı olup Doğu T6rkistandaki Çin valisinin emri altında değillerdi, çok geniş malikanelere sahip olup bu malikanelerdeki çiftçiler onların k6leleri sayılırdı ve bâzıları imparator tarafından vilâyet valiliğine de tâyin edilirdi. Bunların 6nvanları ve b6t6n imtiyazları çocuklarına miras kalırdı. İkinci tabaka ise geniş malikanelere sahip olmak hakkını hayiz olup vergiden muaf idiler ve Hakimbeylik (M6tasarrıflık), kaymakamlık, sorgu hâkimliği ve daha k66k sivil muriyetlere tâyin edilirdi.

4. Altışehir ve Turpan b6lgeleği T6rklerinden Çine karşı baş kaldırmaması ihtimali olan 6000 aileyi, ahâli-den tamamiyle boşalmış olan İli vadisine zorla s6rg6n ettiler ve orada Çin sipahilerinin m6lki haline sokulan araziyi ekip bimiye mecbur bıraktılar. Bu T6rkler, eski T6rkede çiftçi anlamına gelen "Tarañı" adıyla adlanmışlardır.

5. Doğu T6rkistan k6yl6lerinin arazileri tamamiyle gaspedilmiş ve Çinlilerin ve yahut yerli feudalların malikaneleri haline sokulmuştur. % 90 kadarı ziraatla geçinen Doğu T6rkistan T6rkleri Çinlilerin ve yahut yerli feudalların k6leleri haline getirilmiştir.

Kahraman T6rkleri bir taraftan Çinlilerin silâhlı baskıları, diğer taraftan da Çinliden ziyade Çini olan feudalların amansız murakabeleri altında bırakmak suretiyle tamamiyle k6le haline soktuğunu ve yavaş yavaş imha edeceğini sanmış olan Çin h6k6meti, çok yakın bir zamanda yanıldığını g6rd6 ve Doğu T6rkistan hal-

Ezici Ayrılık

M. E. Buğra

Görüyor seni canım, gönlüm, hatırım
Ayrılıkta göremezse de gözlerim
Görürüm seni coşar canım, yarışır
Koşar sana eski, yeni ümitlerim
Ümitlerim ümitlerin en tatlısı
Canım odur, onun ile ben yaşarım
Özliyorum, bu özlemekten ne çıkar?
Sızlıyorum, bu da faydasız bilirim
Kara gece söndürürse ışıkları
Hatıralar karanlığına dalarım
Güneş doğarsa, düşüncemden bir ışık
Alıp onun ışıklarına katarım
Ezici ayrılık! ne diner gözyaşım,
Ne can dinlenir, ne ben rahat ederim
Yeis, kaygı karanlığı sarısa beni
Sehi hatırlar, karanlıktan çıkardım

kının hakikî kahramanlığını hayretle anladı, Üçturpan inkılâbı adıyla tarihimizde yer alan büyük ayaklanma ile karşılaştı.

(Sonu var)

Bu bölümün derlenmesinde faydalandığım kaynaklar :

- 1 — Tarihi Emniyet (Musa Sayramlı)
- 2 — Kaşgar Tarihi (Mehmet Atif)
- 3 — Şarki Türkistan Tarihi (M. E. Buğra)
- 4 — Sinkiang Tarihinin Cetveli (Prof. W. Hing-Şing)
- 5 — Batı Yurt ile Çin'in Münasebetleri Tarihi (Zin-Wu)

Batı Türkistan ve Siyasi Taksimatı

II

— Orta Asyanın pamuk merkezi Özbekistan.

Özbekistan Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti 27.X.1924 tarihinde kurulmuş olup 370.000 Km. arazisi ile Türkistandaki sözde Cumhuriyetler arasında üçüncü yeri işgal etmektedir. İsmen müstakil olan bu ülke hakikatte ise Sovyet müstemlekesi ve istismar bölgesidir. Merkezi Türkistanın en büyük sanai şehirlerinden olan 750000 nüfuslu Taşkent eski adı ile (şaş) şehridir. Halen Özbekistanda altı milyondan biraz fazla insan yaşamakta olup takriben kilometre kareye 16 kişi düşmektedir. Nüfusunun en kalabalık olan yeri Fergane vilâyetidir ki burada yer yer nüfus kilometre kareye 130 ilâ 160 kişiyi geçmektedir.

Özbekistan Cumhuriyetine 20.III.1932 tarihinde teşkil edilmiş olan Karakalpak muhtariyeti de dahil olup buranın baş şehri Ürgençtir. İşgâl ettiği arazi 206 bin kilometre karedir.

Özbekistanda beş vilâyet 22 şehir, 109 Rayon (Kaza anlamında) ve 1379 köy mevcuttur. Vilâyetler şunlardır:

I — Fergane vilâyeti

Bu vilâyet Özbekistanın güney doğusunda olup Türkistan pamukçuluğunun beşiğidir. Merkezi eski Hokant Hanlığında payitaht olan Fergane demir yolu üzerinde bulunan Hokant şehridir. Bir çok tarihi abidelerle süslenmiş olan Hokant yalnız

vilâyetin siyasî merkezi değil Özbekistan hatta Türkistanın iktisadî ve ticarî merkezlerinden biridir. Hokant şehrinin esas ehemmiyeti ve hususiyeti de 1917 yılında kurulmuş olan Türkistan Millî Muhtariyetinin merkezi olmuş olmasındadır.

Oldukça verimli sarı (Lös) topraklar ile kaplı olan vilâyetin işgal ettiği 22572 Km² arazisinin % 94ü ziraata müsaittir. Burada yapılmakta olan ziraatın da % 95,29 zu sulu (İntenzif) geri kalan % 4,71 i şusuz yani yağmura dayanan ziraat sahasıdır. Vilâyeti sulayan nehirlerin başlıcası Narin, Karaderya ve onlardan çıkarılmış olan müteaddit kollardır. Sulu (İntenzif) ziraat bilhassa Ferganede çok ileri bir durumdadır. Ziraatçıların verdiği tecrübe ve kültüre dayanan sulama sisteminde Fergane bütün Türkistanda önder vaziyettedir. İklim itibarı ile her türlü ziraata elverişli olmasına rağmen bugün en çok istihsal ettiği meta pamuktur. Pamuğun yanında hububat, sebze ve meyva yetiştirmekte ise de esas gine pamuk istihsali başta gelmektedir. Hayvancılık az ehemmiyeti haizdir.

II — Semerkant vilâyeti

Özbekistanın merkezinde olan bu vilâyetin baş kehri tarihi payitaht olan Semerkanttır. Semerkantın ne zaman ve kimin tarafından kurulmuş olduğu kati olarak bilinmemektedir. Semerkantın Özbekistan ve Türkistanın diğer şehirlerinden farkı eski bir İmparatorluğun paytahtı olmasının

dan dolayı bir çok abide ve tarihi eserlerin bulunmasıdır. Bunlar Camiler, Medreseler han hamamlar ve emirlerin mezarları v. s. dir. Bunlardan bazıları harab olmuş iseler de bazıları halâ iyi vaziyettedirler. Bunlar arasında bilhassa Şah Zinde camii meşhurdur. Bu cami birkaç büyük kubbenin yan yana gelmesinden meydana gelmiş müazzam tarihi bir abidedir. Bundan başka şehir meydanı cihetindeki Tille kâri, Şirdar ve Uluğ bey camileri de meşhurdur. Hatta bu camiinin harabeleri Emir Temurun mezarı bilhassa calibi dikkattir. Semerkant yakınındaki Hoca Danyalın mezarı ve Uluğ bey rasathanesi dünyaca meşhurdur.

Bu vilâyetin iklim ve toprak durumuna gelince Ferganedeki kadar pamukçuluğa elverişli değildir. Zirai sulama teşkilâtı da Ferganedeki seviyede değildir. Burada yapılmakta olan umumî ziraatın % 63,5 u sulu (intanzif), 36,5 susuz ziraattir. Sulu ziraat Zarafşan ve Kaşka deryanın bir kısmından çıkarılan arklar (küçük çapta kanal) vasıtası ile yapılmaktadır. Vilâyetin en kalabalık kısmı da umumiyetle nehir kenarları ve yakınlarına toplanmıştır.

Burada en çok yetiştirilen hububat, meyva ve pamuktur. Hayvançılıkta mühim yer işgal eder. Bir bira fabrikası ile müteaddit un fabrikaları (değirmen) vardır.

III — Taşkent vilâyeti:

Ülkenin kuzey doğusunda olan bu vilâyetin baş şehri aynı zamanda Özbekistanın da baş kenti olan Taşkenttir. Taşkente Semerkant gibi eski bir şehir olup ne zaman ve kimin tarafından, kurulmuş olduğu ma'lûm değildir. Taşkent şehri tek ve iki

kat üzerine bahçeli olarak inşa edilmiş olduğundan oldukça yaygındır. Dümdüz bir arazi üzerine serpilmiş olan şehir iki kısımdan ibarettir. Eski ve yeni şehirler. Eski şehirde bahçe içerisinde bir veya iki kat üzerine inşa edilmiş eski stil evler ve içerlerinden küçük arklar vasıtası ile geçirilmiş akar sular, kenarlarına dikilmiş ağaçlar, yeni şehir kısmında ise modern inşaatın bütün icablarına göre yapılmış evler mevcuttur.

750 bin nüfuslu Taşkent şehrinde ağır ve hafif demir sanaiyi, dokuma fabrikası, irili ufaklı sanat atölyeleri, hidro elektrik santrali, ve üniveriste ilim müesseseleri, opera, tiyatro, sinema ve sirkleri ile yalnız Özbekistanın değil Türkistanda mümtaz bir vaziyet arz eder.

Taşkent vilâyetinin iklimi ve toprağı her nevi ziraata elverişlidir. Sarı (Lös) toprakları oldukça münbittir. Eskiden hububat, meyva, sebze ve nihayet pamuk istihsal ederken daha aşağıda tafsilâtı ile göreceğimiz bazı sebeplerden bugün bu vilâyette de pamukçuluk başa geçmiştir. Vilâyeti Çirçık ve Ahengaran nehirlerinden çıkarılmakta olan 99 ana kolla sulanması temin edilmektedir. Ekilen arazinin % 98,2 si sulu (intanzif) ziraattir. Taşkent vilâyeti sebze yetiştirmekte de Türkistandaki bütün vilâyetler içinde başta gelmektedir. Vilâyetin meyva yetiştirme kudretini tebaruz ettirebilmek için şu küçük misali burada kaydetmekle iktifa edeceğim: Birinci cihan harbinden bir sene önce Taşkent vilâyeti Rusya'ya 2573600 kilo elma 612800 kilosunu armut olmak üzere bir senede ceman 3150400 kilo meyva göndermiştir.

IV — Buhara Vilâyeti:

Özbekistanın batısında Zerafsan nehrinin her iki sahilinde yer almış olan mezkûr vilâyetin baş şehri eski Buhara hanlığının da paytahtı olan meşhur Buharadır. Zerafsan nehrinin bir kolu olan Şahrud ırmağı kenarında inşa edilmiş olan bu şehrin kuruluş tarihçesi malûm değildir. Orta Asya yani Hazer Denizinden başlayarak Orunburga kadar Türkistanı baştan başa kat eden demir yolundan 13 kilometre içeride kalmış olan Buhara şehri Kâgân istasyonundan döşenmiş olan ikinci bir hatla bu ana yola bağlanmıştır. Buhara şehri bilhassa İslâm aleminde ilim müesseseleri ile ün salmıştır. Eskiden İslâm aleminin ilim merkezi Buhara idi.

Su mısra bilhassa meşhurdur:

Semerkant saykali rüyi zemine

Buhara kuvvetli İslâm'u dine,

Buhara 1921 yılına kadar Muh-tar bir hanlığın paytahtı idi. O tarihte kurulmuş olan Buhara Halk Cumhuriyeti bu hanlığın yerini almış ise de bilâhare dağıtılarak kukla Özbekistanın bir vilâyeti haline sokulmuştur.

Buhara vilâyetinde iklim ve toprak bütün ziraata elverişli olmakla beraber yağış oldukça az olduğundan ancak sulama ile ziraat yapmak kabîl olabilmektedir. Bundan dolayıdır ki yapılan zirâatin % 94 ü sulu ziraattır. Burada ziraat umumiyetle nehir kenarlarına ve nehre yakın olan yerlere inhisar etmektedir. Pamuğun yanında diğer ziraatlar da yapılmakta ise de pamuk için elverişli olan yerler bilâ istisna bu ekine tahsis edilmektedir. Vilâyette hayvancılık da ehemmiyetli bir yer işgal eder.

Bilhassa karaköl (Astragan) derisi veren bir nevi koyun cinsi bu vilâyetin Karaköl kazasında yetiştirilmektedir. Bu derilerin hususiyetleri bütün dünyaca bilinmektedir. Bundan başka burada bir nevi ince uzun kılı keçiler de yetiştirilmektedir ki bu keçilerin yünlerinden gine dünyaca meşhur ince yünlü kumaşlar yapılmaktadır. Ziraata elverişli olmıyan yerlerinde hayvancılığın her türlü az çok ehemmiyet taşımaktadır.

V — Harezmi vilâyeti:

Ülkenin kuzey batısında olan harezmi vilâyeti eski hive hanlığının arazisinin bir kısmının üzerinde yani Amuderyanın mansabında ve bu nehrin her iki tarafında yer almış, Özbekistanın en küçük vilâyetidir. 5650 Km² arazisi vardır. Merkezi Hive şehridir. Bu vilâyet Özbekistana bağlı diğer vilâyetlerden bir çok cihetlerden farklıdır. Bütün yaşama imkânları ancak Amuderya'ya bağlı ve borçludur. İklim nisbeten serindir. Arazinin bilhassa batı kısmı alçak ve düzdür. Bundan dolayı sık sık feyzanlara sahne olmaktadır. Toprak oldukça münbittir. Zira nehrin getirdiği teressübat arazi üzerine birikmekle toprağı beslemektedir. Yağış çok azdır. Senelik vasati yağış 80 MM geçemez. Bu sebebden burada ancak ve ancak Amuderyadan çıkarılan sularla ziraat yapmak mümkündür. Sulama teşkilâtı da fazla inkişaf etmemiştir. Su büyük çarklarla Amuderyadan çıkarılarak tarlalara sevk olunmaktadır. Yetiştirilmekte olan mahsullar pamuk, Hububat meyva ve sebzedir. Balıkçılık bilhassa hayvancılık memlekette mühim yer işgal eder. Maarif ise diğer vilâyetlere nisbeten geridir.

Özbekistandaki vilâyetleri iyice tetkik edilecek olursa görülür ki, buralarda yetiştirilmekte olan mahsulün başında pamukçuluk gelmektedir. İklim ve toprak vaziyeti her nevi ziraata elverişli olmasına rağmen pamukçuluk neden baş mahsul halini almıştır. Bunun sebeblerini aramak herhalde faideden hali olmasa gerek.

19 uncu asırda Avrupanın en büyük dokuma sanayine sahip olan Rusya fabrikalarının ihtiyacı olan pamuğu altın para karşılığında dışarı memleketlerden ve bilhassa Amerikadan temin ederdi. O zamanlar Rusya'da dokuma sanayii Rus iktisadiyatının bel kemiği vaziyetinde idi. 1860 yılında Amerikada vuku olan pamuk buhranı neticesinde Rus dokuma sanayi de çok müşkül vaziyetlere düşmüştür. Bundan başka her sene milyonlarca altın Rubleyi pamuk için ayırmakta Rus iktisadiyatında sarıntılar meydana getirmekten geri kalmıyordu. Çarlık Rusyası bunları kökünden halletmek için ve müstemlekeci bir zihniyetle hareket ederek pamuk yetiştirmeye iklimi müsait olan güney Türkistanı Rus dokuma sanaiyinin ham madde kaynağı haline sokmağa karar vermiştir. Bunun bir neticesi olarak Türkistan'da o zamana kadar yetiştirilmekte olan pamuk cinsini islâh için teşebbüs edilmiş ve Amerika'dan getirilen (Abland) cins pamuk Türkistanda da yetiştirilmeğe başlanmıştır.

Bu tedbirlerden iyi netice alınınca bu defa pamuk sahasını genişletmek imkânları aranmıştır. Ve bilâhara pamuk yetiştiricilere hususi imkânlar sağlanmış (meselâ kredi açma gibi) ve Türkistan pamuğunu dışarının

rekabetinden korumak için de (pamuk gümrük himaye) kanunu çıkartmak suretiyle çiftçi pamukçuluğa teşvik edilmiştir. Ve en son olarak da pamuk randumanını arttırmak için de bir çok fennî ve zirai araştırmalara baş vurulmuştur. Çünkü Türkistandan temin edilecek olan her kilo pamuk Rus hazinesine altın olarak gireceğinden her imkâna tevessül edilmiştir.

Bu teşvik ve zimnen zorlamaların bir neticesi olarak birinci cihan harbinin başlarında yani 1913 yılında Türkistan Rus dokuma sanayine 117 milyon altın ruble karşılığında pamuk temin etmiştir.

Dünya yüzünde pamuk istihsal eden memleketler mahduddur. Bunların da ekserisi yağmura istinad eden ziraat yaparlar. Ancak Mısır, Türkistan ve uganda pamuk ziraatını sulama (intenzif) usulile yapmaktadırlar. Intenzif ziraat hem emniyetli hem de randumanlı olmaktadır. Buna karşılık fazla emek ve masraflı oluyor. Türkistan'da 1939 yılında bir hektar yerden 481 klogram saf pamuk elde edilmiştir. Buna karşılık aynı sene Türkiye'de ancak 214 klogram saf pamuk istihsal edilebilmiştir ki bu da % 46 demektir. (1) Özbekistan'da elde edilen mahsul (randuman) fazlalığı her iki memleket arasındaki tatbik edilmekte olan zirai usulden ileri gelmektedir. Yoksa her iki memleket arasındaki toprak ve iklim hususiyetleri hemen hemen birbirinin aynıdır.

Türkistan'da tatbik edilmekte olan intenzif ziraat (sulama ziraatı) asırların vermiş olduğu tecrübe ve kültürle bağdaşmış olduğundan muvaffak olmaktadır. Türkiye'de ise

intenzif ziraat maalesef henüz pek ehemmiyetli yer tutmamaktadır. Maa mafi iktidarda olan Demokrat Hükümet bu işin ehemmiyet ve zaruretini kavramış olacak ki sulama ziraatın temeli olan barajların inşasında azami gayret ve fedakârlıktan geri kalmıyor. Şayet barajlar bu niyetle yapılmakta ise bir ziraat memleketi olan Türkiyemiz için istikbal hazırlanmış olduğuna inanmak icap eder. Pamukçuluk bahsi bitmeden şunu da burada kaydetmek zarureti vardır ki Türkistan veya Özbekistan pamukçuluğu esaslı olarak tetkik edilecek olursa görülüyor ki pamukçuluğun inkişaf etmiş olması siyasî, iktisadî ve hatta içtimai bakımdan bugünkü Türkistan için övünülecek bir vaziyet arz etmez. Zira bir ziraat memleketi olan Türkistan veya Özbekistanın bütün ziraî kaynaklarını tek bir mahsule bağlayarak diğer zaruri gıda maddelerini dışarıdan temin etmek zaruretinde kalmış olması çok mahzurlu olabilir. Müstemlekeci devletler bunu daima ellerinde bir koz gibi saklayarak Türkistanı tehdid etmek imkânına malik olacaklardır.

Özbekistan'da köylere (kışlak) ismi verilir. Kışlaklar aralıksız birbirini takip ettiğinden umumiyetle birer kasaba manzarası arz ederler. Kışlakların her tarafı ağaçlıktır. Meyva ağaçlarından gayri arklar kenarında söğüt ve kavak ağaçları ve dut ağacı en çok göze çarpanlardandır. Kışlakların bir çoğu elektrik ışığından istifade etmektedirler. Zira memlekette halen 93 elektrik istihsal merkezi mevcuttur. Oldukça ziraî kültüre sahip olan Özbekistan (Türkistan) köylüsü maalesef bugün için Sovyetler tarafından istismar edil-

mektedirler.

Özbekistan'da istihsal edilen pamuklardan büyük bir kısmı Taşkentteki muazzam dokuma fabrikasında işlenilmektedir. Taşkent mensucat kombineleri yalnız o mntakanın değil Sovyetler Birliğinin en büyük müesseselerinden biridir. Bunlardan gayri memlekette müteaddit ziraat aletleri fabrikaları mevcut olduğu gibi Merginanda (muazzam ipek ipliği fabrikası da mevcuttur. (Bu mntıkada ötedenberi ipekçilik inkişaf etmiştir. Özbekistan'daki muhtelif sinai kollarında halen 130 bin işçi çalışmaktadır. Bunların içinde ancak 42 bin mütehassıs işçi Türkistanlılardır ki Taşkent gibi ileri bir sinai şehirde ancak 42 bin mütehassıs işçi bulunması maalesef çok azdır. Özbekistan istikbalde daha çok inkişaf-lara namzed bir ülkedir. Zira memlekette yer altı servetleri de oldukça mühim bir yer işgal eder. Petrol Demir mürekkebatı, Kömür madenleri, kükürt mürekkebatı, ve bakır gibi işletilmekte olan madenlerden gayri henüz işletilmemiş olanları da mevcuttur.

I — Pamuk ve Türkiye'de ziraat
Sah. 17. 1940

Özbekistan 6

Son senelerde Taşkent yakınlarında bir kimyevi fabrika kurulmuştur ki bu da işin ciddiyetini isbat eder. Memlekette şeker sanayide oldukça ileri bir durumdadır. Özbekistanın tabii zenginliği memleketi çok daha yüksek seviyelere ulaştırmağa müsait olmasına rağmen maalesef Sovyet istismarcılığı buna imkân vermemektedir.

Özbekistan'da maarif te ötedenberi oldukça ileri bir vaziyettedir.

Sovyet istatistiklerine göre halen Özbekistan'da bir milyona yakın talebe okullara devam etmektedirler. Taşkente bir üniversite ve bir kaç yüksek okul olmak üzere Semerkantta ve Ferganada birer yüksek okul mevcuttur. Okuma yazma bilmeyenlerin sayısı da oldukça azdır. Memleketin nevi şahsına münhasır müziği, ve tiyatro sanatı ve kültürü de öteden beri yüksek bir seviyededir. Gül sâre isimli bir Özbek kadınının hayatını tasvir eden bir Özbek operası

Sovyetlerde yaşamakta olan Türk ve müslüman halkı arasında oldukça büyük sükse yapmıştır. Fakat Türkistan halkının kabiliyeti ve kültürü bunun gibi bir çok yenilikler yaratmaya müsait olmasına rağmen maalesef inkişaf edememektedir. Zira Sovyetler bilhassa kültürle alâkalı cihetlerin inkişaf etmesini kendi bünyelerine yaramıyacağını bildikleri içindir ki daima bu gibi hamlelere mani olmaktadır.

Yahya ÇAĞATAY

B a b u r

*Andın beri kim yar'u diyarım yoktur
Bir lahza ve bir nefes kararım yoktur
Keldim bu sarı öz ihtiyarım birle
Barmakta ve lik ihtiyarım yoktur.*

Çevirmesi

*Dostum, vatanımdan ayrı düşünce
Bir lâhza ve bir nefes kararım yoktur
Geldim bu yanā kendi isteğim üzere
Lâkin geri gitmeğe iktidarım yoktur*

Türkistan Millî Hareketlerinden Bir Parça

(Başı 9. Sayıda)

Şir Mehmet Bey

1920 Şubatında vukubulan tehlikeli durumdan kurtulduktan sonra kıtalarımızı tekrar tanzim ve alacak mevkileri tâyin edildi. Düşmana karşı mukabele bilmisil olmak üzere teşebbüs sırası bize gelmişti. Bunun üzerine büyük bir harekete geçmek için seferberlik ilân ettik. Bir müddet önce düşmanın teşebbüsünün aka mete uğramış olduğunu gören ahali bizim dâvetimize akın halinde gelmeğe başladı. Fakat şurasını da izah edelimki Hokand merkezinde, İskâbilde, Hocendte, Namanganda, Endicanda ve diğer önemli şehirlerin yanlarında Rus kuvvetleri müstahkem mevkiiler meydana getirerek barınmakta idiler, ama hiçbir zaman gerek şehirler ve gerek hariçlerine hükmedemiyorlardı. İstihkâm dışında bizim nüfusumuz hâkim idi. Etrafa tâyin ettiğimiz kıtalar düşmana baskınlar yapıyorlardı.

Bu arada, Batı uç yerimiz olan Üretepeden gelen haber çok endişe verici idi. Üretepede bulunan Halbuta Korbaşı, Üretepeden ve Hocendten çıkış yapan iki Rus kuvveti tarafından kıskaç içine alınmıştı. Biz derhal Hatim Beyin kumandası altında 500 kişilik bir kuvvet gönderdik. Vukubulan şiddetli savaşta kızılardan 450 kişi öldürülmüş, Halbuta 40 ve Hatim Bey 20 şehit vermiştir. 408 tüfek ve bir ağır makineli tüfek elimize geçmiştir.

20 Mart şimal tarafımızda 600 Km. mesafede bulunan Aşava müdafii Rahamankul Korbaşından gelen haber, kızılların büyük bir kuvvetle onun üzerine taarruz etmiş olduğunu bildiriyordu. Biz Balta Bay Korbaşı kumandası altında 400 kişilik bir yardım kuvveti gönderdik. Beş gece ve gündüz süren bu savaşta bizden 80 kişi şehit düşmüş, düşman ise 2000 kişilik büyük bir zayiata uğramış, 4 tane ağır makineli tüfek, bir tane ashra topu, 2000 küsür tüfek, 80 tane at ve sayısız malzeme ganimet alınmıştır. Böylece bu savaş ta lehimize sona ermiştir.

8 Nisan 250 Km. doğumuzda olan Navkat üssünde bulunan Muhyiddin Korbaşının kızıllar tarafından taarruza uğramış olduğu haberini aldık. 200 suvari ile Hamzekul Korbaşını gönderdik. Fakat düşman kuvvetinin çok üstün olması karşısında bizimkiler dağların daha yukarı yamaçlarına çekilmişler. Bunları tâki-beden Rus kuvveti fırtınanın sürüklediği kar yığının altında kalarak tamamiyle yok olmuşlardır. Karlar eridikten sonra bu Rus kuvvetinin silâh ve malzemeleri ahali tarafından toplanıp bize getirilmiştir.

Bir kaç gün sonra, Endicandaki kızıl kuvvetinin bu merkeze yakın olan Kokan Kışlaktaki üssümüzün kumandanı Parpi Korbaşının üzerine hücumu hazırlandığını duyduk. Bazar

bay ve Dardak korbaşları 200 kişilik bir kuvvetle yardıma gönderdik. Bazarbay ile Dardak, düşmanın geleceği yol üzerinde bir ormanda pusu kurmuşlardır. Kızılar, Parpi Korbaşının üzerine taarruza başlayıp savaşın şiddetlendiği bir sırada Bazarbay ve Dardak, düşmanın arkasından hücum etmişlerdir. İki kuvvet arasında kalan düşman şaşkına dönmüş, bir top, 2 makinalı tüfek, 500 kadar ölü ve salâhlarını meydanda bırakarak, geldikleri yolu da şaşırıp Sir derya ırmağı tarafına kaçmağa başlamışlardır. Bizimkiler de amansız bir kovalama ile düşmanın kalan kısmını ırmağa dökmüşlerdir. Bizim kaybımız da Parpi Korbaşı başta olmak üzere 90 kişi idi (Şehit arkadaşlarımı her zaman kalbimde hüznle ve rahmetle yadedirim) Parpi Korbaşının şehadetinden sonra yerine kardeşi Törehan Korbaşı tayin edilmiştir.

Bizi en fazla sıkıntıda bırakan ihtiyaçlardan birisi elbiselik kumaş ihtiyacı idi. Bu ihtiyacı karşılamak üzere Margınan şehrinin meşhur tüccarlarından olan Yedigâr Baydan Doğu Türkistanın dayanıklı kumaşlarından getirtmesini istedik ve karşılık olarak kendisine 40 at yükü ipek gönderdik. Müşarünileyh, 1000 kişilik kumaş bize teslim ettikten sonra Ruslar bu adamı yakalayıp İskabil hapisanesinde idam etti ve bunun neticesi olarak Doğu Türkistandan gelecek olan kumaş ta gelmez oldu. Şunu da esfle kaydedelim ki Yedigâr Bayın ölümünü fırsat bilen Muh-yiddin Can ve Nureddin Can baylar ipeklerimizi ganimet malı olarak ellerine almışlardır. Tekrar 40 at yükü ipekle Tohtasın bayçe ve İsrail Hacı'yı Doğu Türkistan yoluyla Hindista-

na gönderdik ve bize çadır getirmelerini istedik. Tohtasın Bayçe Doğu Türkistanda ölmüştür. İsrail Hacı ise ipeği alarak Hindistan'a varmış ve malı Delhide bir yerde emanet bırakarak hıç gitmiş ve Hicazda ölmüştür. Anladığımız göre bu ipeğe İngiliz hükûmeti el koymuştur.

Evvelce görüldüğü veçhile Şubat başında Rus çemberinden kurtulduğumuz anda Doğu taraflarımızda bulunan mahallî korbaşlarımızı teşkilatlandırmak için arkadaşımız Hal Hoca İsan Korbaşı tayin edilmişti. Büyük kardeşim Ruzi Mehmet Beyi de 500 kişilik bir kuvvetle o taraflara yollamıştık. Bu iki kahraman, Şehrihandaki Mehmet Yusuf Korbaşı, Eseke kasabasındaki Ahmet Pehlevan Korbaşı, Kokan Kışlaktaki Törehan Korbaşı ve Suzak kasabasındaki Nurullah Korbaşı ve Korgân Tepedeki Yoldaş Pehlevan Korbaşı ile görüştüler ve ondan sonra Özkend vilâyetine geçtiler ve gayeleri de Özkend kahramanı Canibeğ Kazı ile görüşmekti. Biraz evvel Canibeğ Kazı Özkendten Alay yaylasına çekilmiş ve Özkend şehri büyük bir Rus kuvvetinin işgali altına düşmüş imiş. Bu hadiseden habersiz oraya varan bizimkiler, ansızın bu Rus kuvvetiyle karşılaşmışlar ve üç gün süren şiddetli bir savaştan sonra bizimkiler bozguna uğrayarak darmadağın halde çekilmişlerdir. Hal Hoca İsan bir parça kuvvetle beraber Erkeştam tarafına çekilmiştir. Bunlar karlı yalçınlar arasında giderken bir tepenin zirvesi üzerinde bir geyik görmüşler, bu geyiği vurmak için 50 kişi birden ateş açmış, bu toplu ateşin tesiriyle zirveyi kaplayan kalın kar tabakası çığ halinde koparak bunların üstüne

düşmüş ve Hal Hoca da aralarında olmak üzere ekserisi kar altında kalarak şehit olmuşlardır. Bu faciayı bize bildiren Yolçu Korbaşı ölümden kurtulanlar arasında idi ve Hal Hoca'nın yerine bu Yolçu Korbaşı tayin edilerek Doğu kanadımızı teşkil eden Oş tarafına gönderildi.

21 Haziran 1920 günü, Afganistanda bulunan Cemal Paşa tarafından gönderilen Yakup Bey geldi ve bütün korbaşılarımızın ve bâzı efratlarımızın toplanmasını istedi. Bunun üzerine toplıyabildiğimiz kişiler toplandılar. Bu topluluğa Yakup Bey "Türkistanın müdafâası için Cemal Paşa tarafından Almanyadan silâh istendiğini ve bu silâhın yakın zamanda geleceğini" müjdeledi. Bu haber bize büyük sevinç vermişti. Yakup Bey yanımızda bir ay kadar kaldıktan sonra Afganistana geri dönmüş.

Birliklerimizin arasından 20 yaşında bulunan gençlerden 80 kişilik bir talebe kafilesi ayırtarak 20 Haziran 1920 de bunları Afganistana yolladım. Bu talebe kafilesinin başında rahmetli ağabeyim Taş Mehmet Beyin oğlu Hal Mehmet bulunuyordu. Kral Amanullah Hanın akrabasından olan Harbiye nazırı Mehmet Nadir Han, bu talebeleri derhal kabul ederek Hanabat şehrinde bunları hususî öğretim ile az zamanda yetiştirmiş, topçu, mitralyozcu ve saire olarak çıkan bu talebeleri yanımıza geri gönderdi. Kral Amanullah Hana her zaman minnettarım ve Rahmetli Mehmet Nadir Hani dayıma rahmetle anarım.

Birinci dünya savaşında Ruslara esir düşen Avusturya askerlerinden bir kısmını Ruslar, Üçkorgandaki Kızilkaya kömür mâdeninde çalıştırı-

yodu. 10 Temmuz 1920 günü biz, bir baskınla bu esirleri kurtardık ve altı ay kadar yanımızda misafir ettikten sonra 500 kişiden ibaret olan bu esirleri yol masraflarını vererek Afganistan yoluyla Hindistana yolladık.

Teşkilâtımız tamamlanıyor ve işlerimiz de yolundâ gidiyordu. Bu sırada Namangan etrafındaki korbaşılarımızdan Aman Pehlevân gelerek Narın ırmağının kıyısındaki Üçkorgan kasabasına 500 kişilik bir Rus taburunun yerleşmiş olduğunu haber verdi. 25 Temmuz 1920 günü yanına 2000 kişilik bir kuvvet alarak Üçkorgana doğru yola çıktım ve kasabayı kuşattık. Düşman taburu hiç karşı koymadan ve bir silâh patlatmadan teslim oldu. 500 tüfek, 2 ağır makinalı tüfek ve bir sahra topu teslim etti. Biz bu Rusları serbest bıraktık ve Namangana gittik.

İki gün sonra Namangandan büyük bir Rus kuvveti üzerimize geldi, savaşa tutuştuk. Ruslar 4 tane sahra topu kullandılar, bizim elimizde iki gün önce ganimet aldığımız bir tane topa ilâveten yine iki topumuz vardı. Savaşın şiddeti karşısında Ruslar ricate başladılar ve ta Namangan şehrine kadar tâkibettik ve oradan biz Gerve Babaya geri döndük, Namangan cephesinde Aman Pehlevan Korbaşayı bıraktık.

Fergane eyaletinde ilk ayaklanan ve bütün mücahitlerin önderi olan rahmetli Ergeş Korbaşının adamlarından olup o güne kadar savaşa devam edegelen İslâm Pehlevan Korbaşı'nın Hokand çölünün içerisindeki Körtepe kasabasında sıkıştırılmış bir durumda bulunduğu haberi geldi. Bu haberi o civarda bulunan adamımız

Endonezyada Bizim Davâ

PALEMBANG'DA TOPLANMIŞ OLAN BÜTÜN ENDONEZYA ULEMA KONGRESİ ÇİN VE RUS SÖMÜRGEÇİLİKLERİNİ TAKBİH VE ŞİDDETLE TEL'İN ETTİ.

Jakarta 21 Eylül 1957 Endonezyada bugüne kadar toplanan ulema kongresinin en büyüğü Palembang'da 8. ile 12 Eylül arasında toplanmıştır. Bütün Müslüman partiler ve Endonezyanın bütün müslüman ahalisi (82000.000 nüfusun % 90 i) tarafından desteklenen bu kongre imperyalizm ve sömürgeçiliğin her çeşidini son derece sert protesto ve takbih etmek yolunda kararlar almıştır. Kongre, Türkistanda halâ mevcut olan sömürgeçiliği tel'in ve şiddetle takbih etmiştir.

Çin Komünist Cumhuriyeti ve Sovyet Rusyanın Türkistanda yürütmekte oldukları sömürgeçilik siyasetini protesto etmek üzere şu kararı oy birliğiyle almıştır:

"Türkistandaki sömürgeçilik siyaseti İslâmı yoketmeği istihdaf etmektedir. Bundan dolayı bütün dünya müslümanları Türkistanlı kardeşlerine emperyalizm ve sömürgeçiliğe karşı mücadelelerinde maddeten ve mânen yardım etmelidirler."

Ruzimehmet Korbaşı bize bildirmişti. Bunun üzerine derhal kardeşim Nurmehmet Beyi 1000 kişilik bir kuvvetle yardıma gönderdim. Bu kuvvetimiz, Hokand çölünü Yazsiyavan çölüne bağlayan kamışlık içerisinde pusu kurarak beklemeye koyulmuştu. Çünkü İslâm Pehlevan ricat edecek ve oradan geçecekti, onu tâkibecek olan Rus kuvvetinin de yine oradan geçeceği tabiidir. İslâm Pehlevan geçti ve arkadan gelen Rus kuv-

1. Türkistanın müslüman ahalisinin acılarını paylaşır ve mücadelelerine karşı derin sempati besliyoruz.

2. Endonezya Müslüman partilerini ve bütün İslâm devletlerini Türkistan halkının kendi hürriyetleri için yapmakta oldukları mücadelede onları desteklemek yolunda harekete geçmelerini ve yardımlarını teksif etmelerini talebederiz.

3. Türkistan heyeti tarafından Asya - Afrika konferansına sunulmuş olan muhtıranın tam ehemmiyetle ele alınmasını mezkûr konferansa iştirak eden devletlerden rica ederiz.

4. Sovyet ve Çinin Türkistan'daki sömürgeçilik siyasetini protesto eder ve şiddetle tel'in ederiz.

5. Komünist emperyalizminin mezalimi altında inlemekte olan milyonlarca henüz hayatta bulunan vücutların ve hayattan ayrılmış yine milyonlarca ruhların feryatlarına dikkat etmesini Birleşmiş Milletlerden isteriz.

veti tam pusunun ortasına düştü. Böylece büyük zayıfa uğrayan düşman kaçış istikametini şaşırarak Sir Derya istikametine kaçmağa başladı. Bizim kuvvetlerimiz, düşmanı amansızca kovaladılar ve ırmağa döktüler. Ele geçen ganimetler çok büyüktü. Bu ganimetlerden bir kısmını İslâm Pehlevana ayırdılar, o da şehit düşmüş askerlerinin yerini doldurdu ve eski merkezine gönderildi.

(Sonu var)

Hicazdaki Doğu Türkistanlılardan bir Heyet Çin Hariciye Vekili İle Görüştü

Ciddeden gelen 10.11.1957 ve Tafiten gelen 14.11.1957 tarihli raporlara göre Milliyetçi Çin Hariciye Vekili Dr. Yeh, 6 Kasım 1957 günü Suudî Arabistanı ziyaret etmek üzere Ciddeye gelmiştir.

Hicazdaki Doğu Türkistanlılar, bu ziyareti önceden haber alarak bir muhtıra hazırlamışlar ve yüzlerce kişi tarafından imzalanan bu muhtırayı 10 kişilik bir heyetin eliyle Çin hariciye vekiline göndermişlerdir. Mezkûr heyet 6 Kasım günü Çinin Cidde Sefiri General Mabufang'ın aracılığıyla Dr. Yeh ile görüşmüş ve 45 dakika süren bir konuşmadan sonra muhtırayı vermiştir. Konuşmanın özetini aşağıda veriyoruz:

HEYETİN SÖZLERİNİN HÜLASASI:

“Vatanımız Doğu Türkistanın Komünist Çinin istilâsı altına düşmesi üzerine liderlerimiz Mehmet Emin Buğra ve İsa Yusuf Alptekin ile beraber bir kaç bin kişi yurdumuzdan çekilerek Hindistan ve Pakistana iltica etmiştik. Bu muhacirlerden büyük bir kısmı Suudî Arabistana gelerek 8 yıl evvel buraya yerleşmiş bulunmaktadır. Suudî hükûmetinden çok iyi muamele görmekteyiz.

“Çin Hükûmeti tarafından Müslüman General Mabufang'ın Suudî Arabistana Sefir tayin edilmesi bizi memnun etmiştir. Çünkü bu zat, bizim dâvamızı iyice kavramış olan bir kişi olduğundan bizimle Milliyetçi

Çin Hükûmeti arasında faydalı tavassutta bulunacağını ümidediyoruz

“Mahkûmiyetin acılarını çok çekmiş olan biz Doğu Türkistanlılar, Çin Cumhuriyeti hükûmetiyle temasta bulunmak ve vatanımızın istiklâlinin mezkûr hükûmetçe ilân edilmesini talebetmek üzere liderlerimiz Mehmet Emin Buğra ve İsa Yusuf Alptekin'i millet mümessili olarak seçmiştik. Bu iki zat, Milliyetçi Çin hükûmetinden vatanımızın istiklâlini tanımamasını defalarca talebettise de Çin hükûmeti bugüne kadar müsbet bir harekette bulunmadı, üstelik bu dâvanın bütün Doğu Türkistan halkının dâvası olmayıp mezkûr iki kişi tarafından ortaya atılmış bir dâva olduğunu iddiâ etmeye kalkıştı.

“Biz, evvelâ: Doğu Türkistanın istiklâl dâvasının iki liderimizin dâvası olmakla kalmayıp yurdun dışında ve içinde bulunan 10 milyon insanın müşterek dâvası olduğunu size bildirmek isteriz.

“Saniyen: Eğer Milliyetçi Çin Hükûmeti, iki liderimizin talebelerini kabul ederek Doğu Türkistanın istiklâlini tanıdığını ilân ederse bütün Doğu Türkistanlıların komünistlere karşı kurtuluş savaşında Milliyetçi Çin ile aynı cephede yer almaya hazır olduğunu bir küre daha teyid etmek isteriz.”

Komünist Çin Ve Rusya Arasında Çekişme

Tokyodan Marvin L. Stone'nun yazdıklarına göre Sovyet Rusya ve Komünist Çin büyük bir menfaat yüzünden Asyanın en ücra fakat kilit noktasında bulunan Doğu Türkistan ve Dış Moğolistan konusunda müthiş bir çekişme içindedirler.

Moskova ve Pekin'de zaman zaman dostça el sıkışan bu iki zoraki müttefikler Doğu Türkistan'da ip çekişmektedirler. Fakat Batı kaynaklarına gelen malûmata bakılırsa bu çekişmede Komünist Çinlilerin üstün geldikleri bilinmektedir. Pekin rejiminin, bir zamanlar Mançur ve diğer Çin şülâlerinin idare etmiş oldukları bütün Doğu topraklarını komünizm namına kendi hakimiyeti altına sokmak temayülünde bulunduğu söylenmekteydi. Maalesef Batı dünyası, Do-

ğu Türkistanın hayiz olduğu ehemmiyeti kavramakta Rusya ve Çinliler gibi titizlik gösterememiştir.

İster Milliyetçi, ister Komünist olsun hiç bir Çinli Doğu Türkistanı hatta Moğolistanı dahi Ruslara bırakmak niyetinde değildir. Mao Çe Tung tâ 1936 da Dış Moğolistan'ın tekrar Çine ilhak edileceğini söyleyip duruyordu. Bu hedefe erişmek üzere ilk adım olarak Ulan Batur'da bir Kızıl Çin elçiliğinin açılması için 1949 da teşebbüse girişmiş ve bu hususta Ruslardan müşade almıştı. Komünist Çin Rusların yardımına muhtaç olduğu halde, Dış Moğolistan'a 22000 Çinli uzman göndermiş ve ayrıca 40.000 dolar değerinde malî yardımda bulunmuştur.

Fakat Çinliler daha ziyade Do-

ÇİN HARİCIYE VEKİLİN CEVABI:

"Yarın Süudî Arabistan Kralıyla görüştüğüm zaman sizlere yapmakta olan iyi muamele dolayısıyla şükranlarınızı kendisine bildireceğim.

"Süudî Arabistana sefir olarak tâyin etmek için bir çok Müslüman diplomatlarımız vardı. Bunların arasından General Mabufang'ı seçmenin sebebi, onun sizlerle münasebetinin iyi olmasıdır.

"Sizlerin istiklâl dâvanıza gelince: Çin merkezî hükûmeti bu dâvayı kanuna aykırı bir dâva telâkki etmemektedir ve dünyaca da doğru bir harekettir. Çin hükûmeti, Doğu Türkistan meselesi denilen bir mesele yoktur demiyor ve bunu halledilecek

meseleler arasındaki saymaktadır. Bu meselenin bugüne kadar ele alınmamış olması şu iki sebepten ileri gelmektedir.

1 — Çini teşkil eden beş büyük milletin birliğiyle vatani kurtarmak prensibi,

2 — Bütün düşüncemizin Çin kıtasına mukabil taarruz meselesi üzerinde toplanmış bulunması.

"Kurtuluştan önce ayrılmamayı lüzumlu gördüğümüzden dolayı sizin dâvanın halli geciktirilmiş bulunmakta idi, hakikâttâ ise sizin dâvanızın halli mümkündür. Fakat sizlerin çok sabırsızlanmakta olduğunuzu görüyoruz. Bu itibarla seyahatımdan döndükten sonra sizin talebinizi hükûmetime bildireceğim bu yakın bir zamanda sizlere cevap verilecektir."

ğu Türkistana ilgi göstermektedirler. 1500 mil uzunluğunda Sovyet topraklarıyla hemhudut olan ve ahalisinin % 93 ü Türk ırkına mensup olup Sovyet Ortaasyasında yaşayan kavimlerle daha yakın ve öz bir bağla birleşen bu Türk ülkesi bir müddet önce Rus tesiri altına düşmüş. Şimdi ise Pekin hükümeti burada yerleşip kök salan Rus nüfuzunu bertaraf etmek için epiyce uğraşmaktadır. 1955 te Doğu Türkistan "Sinkiang Uygur Muhtar Bölgesi" olarak ilân edilmiştir. Hemen sonra Rusya, bu bölgeye yapmakta olduğu iktisadî yardımını durdurmağa ve orada çalışmakta olan teknisyenlerini geri çekmeğe zorlanmıştır. Bir kaç yıl zarfında Çinden sevk edilerek bu bölgeye yerleştirilen Çinli göçmenin sayısı milyonları bulmuştur. Hattâ elimize geçir-

diğimiz bâzı vesikalara bakılırsa, Doğu Türkistana 10 milyon Çinli iskân edilmek kararının bulunduğu anlaşılmaktadır. Anlaşıldığı üzere Doğu Türkistan; çölleriyle, gülüstanlarıyla, dağlarıyla; yemyeşil vaheleriyle,engin petrol kaynaklarıyla, sayısız derecede çeşitli yeraltı zenginlikleriyle, artık bu Çinli göçmenlerin meskenleri olacak gibi görünüyor.

Bir kaç yıl evvel mütahassıslar, Doğu Türkistanın er veya geç Rusyanın bir sömürgesi haline geleceğini tahmin ediyorlardı. Halbuki Çinlilerin bu ülkeye pençelerini daha da sıkı batırmış oldukları gerçek olduğu gibi, bu gerçeği sağlamla bağlamak için yapılan pazarlıkta Dış Moğolistanı ağabeyleri olan Ruslara bırakabilecekleri de mukarrerdir.

The Star and Stripes

B a b u r

Yad etmes imiş kişini gurbette kişi

Şad etmes imiş gönülni mihnette kişi

Konlüm bu garıplıkta şad olmadı ah

Gurbette süyünmes imiş elbette kişi

Könli tileğeni muradığa yetse kişi

Ya barça muradlarını terketse kişi

Bu iki müyesser olmasa âlemde

Başını alıp bir sarığa ketse kişi

BALCIVAN

ENVER PAŞANIN ŞEHİT DÜŞTÜĞÜ SIRA- DA YAZILAN İLK MERSİYE

(Yazan: Ünlü Türkistan şairi A. S. Çolpan)

Feryadım dünyanın barlığın boğsın
Ümidning en songki iplerin üzsün
Gazaptan titreğen bir yaş yigitning
Taşdek sinesiğe oklar ornaşmış
Tağlarda erk için yürğen keyikning
Kara közleriğe matemler kirmiş
Deryalar folkunlar titretğen bir er
Zarbeler kahrıdın yıkılmış kalmış
Kurtuluş yulduzı yoklukka kirmiş
Sening song canıngı yavlarınğ almış
Marmara yolları, Edirne yolu,
Çatalça kengliğı, Boğaz tarlığı,
Karpāt belendliğı, Tarāblus çöyli,
Güzel Şelanikning şirin bağları
Şehitler yüziğe tangusı nurlar
Kanlar yığlattiki bizni bu haber

(1)

Berlin Küçeleri yigitning birin

..... Koynığa aldı

(2)

Tiflis havaları bir necat erin
Kara kağa boyap yerlêrge saldı
Tarihning rengini köp kanlar bilen

(3)

Karaytkan, toldurğan bırak Balcivan
En songki ümidni kağa boyağan
Ah! kaday uğursuz zamanlar kelgen
Feryadım dünyanın barlığın boğsın
Kapkara bahtimge şeytanlar külsin.

(1) Talāt Paşa

(2) Cemal Paşa

(3) Enver Paşanın şehit düştüğü yer.

Y E N İ T Ü R K Ç E D E R S L E R

يكنى تور كچه هر فلرنى بيلمگن تور كستانلى يورتدا شلرئيميز نيك مجموعمه
ميرنى او قوشلرئنى قولايلاشتورماق او چون بو درس صحيفه سيني اچتوق
بو فايده لينغ درسگه اهميت برمكلرئنى اميد ايتاميز .

اسكى تور كچه	يكنى تور كچه	اسكى تور كچه	يكنى تور كچه
آ = آتا	A, a = Ata	ق = قيلماق	K, k = Kılmak
ب = بابا	B, b = Baba	ل = لال	L, l = Lâle
ج = جيجى	C, c = Cici	م = ماما	M, m = Mama
ح = چيچك	Ç, ç = Çiçek	ن = نانه	N, n = Nana
د = دمده	D, d = Dede	او = اوھيو	O, o = Ohio
أ = أبه	E, e = Ebe	أو = أوزسوز	Ö, ö = Önsöz
ف = فلسفه	F, f = Felsefe	پ = پارپى	P, p = Parpi
گ = گيرگين	G, g = Girgin	ر = رهبر	R, r = Rehber
غ = غلغله	G, g = Gulgule	س = سس	S, s = Ses
گ = اگه، ايگ	Ğ, ğ = Ege, iğ	ش = شيش	Ş, ş = Şiş
خ = آغ، باغ	Ğ, ğ = Ağ, bağ	ت = قوت	T, t = Tut
ھ = ھايھاي	H, h = Hayhay	أو = أوزون	U, u = Uzun
ح = خيرخواه	H, h = Hayırhah	أو = أوزوم	Ü, ü = Üzüm
إ = إلیق	I, ı = Ilık	و = واويلا	V, v = Vaveyla
ای = ايليك	İ, i = İlik	ی = يايلا	Y, y = Yayla
ز = زه اولوزى	J, j = Jeoloji	ز = زلزله	Z, z = Zelzele
ك = كپك	K, k = Kepek		